

מורשות ויקטוריאניות, ליברליות ונאו ליברליות בגישת החברה והמשפט לסחר בנשים

צדדים שלישיים המפיקים רווח מזנות אינם תופעה חדשה על במת ההיסטוריה, אך רק במאה ה-19, על רקע תהליכי תיעוש, עיור והגירה המונית, והתרחבות הזנות והסחר בנשים לצד התעצמות סלידה ופחד מזורים ומהגרים באשר הם, הופנתה אל אותם צדדים שלישיים תשומת הלב הציבורית והמשפטית. משלב זה ואילך צמח מיתוס סוחר הנשים כנבל האבסולוטי, ומראשית המאבק בסחר בנשים למטרות זנות בשלהי המאה ה-19, ועד היום, מרבית מאמצי המיגור ממוקדים בראש ובראשונה בכלי הפלילי ובהפעלתו נגד סוחרי הנשים.

אין חולק כי הסחר לזנות מהווה פגיעה קשה, פיזית ונפשית, בנשים הנסחרות, עובדה שהקלה על תיאור סוחר הנשים כאויב החברה, פושע מרושע שמן הראוי שישלם על מעשיו. אולם, כפי שנמחיש, ההתמקדות בדמותו כגורם המרכזי ואפילו היחיד לתופעת הסחר הובילה (ועדיין מובילה) להימנעות כמעט מוחלטת מחקירת זהותו ומניעיו מחד גיסא, ואפשרה לחברה להתעלם או להמעיט בערכם של גורמים חברתיים וכלכליים, כגון עוני, אפליה מגדרית ואתנית והגירה המונית, שהניעו ועודם מניעים את גלגלי תעשיית הסחר, מאידך גיסא.

מבחן התוצאה אף הוא מלמד כי ההתמקדות בכלי הפלילי ובענישת הסוחרים כאמצעי העיקרי, ולעיתים הבלעדי, למלחמה בסחר לא הצליחה למגר את "העבדות המודרנית" ברמה העולמית או המקומית. למרות המאמצים הרבים שהושקעו ברחבי העולם בשינויי חקיקה, בשימת דגש על העמדתם של הסוחרים לדין, רוב המחקר בנושא מצביע על מיעוט העמדות לדין והרשעות, ובמקרים רבים הענישה מתמקדת ב"דגי הרקק". במדינות רבות אין עדות לכך כי ממדי הסחר צומצמו באופן משמעותי, אם בכלל.

* המחלקה ללימודים רב-תחומיים, המכללה האקדמית כנרת, ופוסט-דוקטורנטית בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת בר-אילן. בעבר ניהלה את תחום המאבק בסחר בכני אדם במוקד לפליטים ולמהגרים.

** טל רביב, מוסמכת למשפטים ומומחית לזכויות אדם והגירה, יועצת בכירה לארגונים בינלאומיים. עוסקת במאבק בסחר בכני אדם למעלה מעשרים שנה, הובילה פעילויות למאבק בסחר, לרבות כתיבת חקיקה ומדיניות, מחקר, הדרכה, סיוע לקורבנות וייעוץ, בבלקן ובמזרח אירופה, במדינות דרום ומזרח אפריקה, בארה"ב ובישראל.

אנו מודות ליואב ספיר, איתי פרוסט, לשופט/ת האנונימית/ת ולמערכת כתב העת על קריאה קפדנית והערות נבונות לטיוטות מוקדמות של מאמר זה. תודה למכללה האקדמית כנרת על מענק המחקר שסייע רבות בעריכת המחקר המקדים, ולצוות הספרייה של המכללה על הסיוע הנאמן והמסור לאורך כל הדרך. הטעויות, ככל שקיימות, הן כולן שלנו.

במאמר זה נטען לצורך במחקר אשר יבחן את הרקע שממנו הגיעו הסוחרים ואת הסיבות שבגללן פנו לפשע זה, מתוך הנחה כי אין כל הסוחרים מקשה אחת. מחקר כזה יאפשר הבנה מלאה ועמוקה יותר של התופעה ופיתוח כלים נוספים למיגורה, כמו למשל פיתוח פעילות מניעתית בקרב סוחרים פוטנציאליים, ולא רק בקרב קורבנות פוטנציאליים. כמו כן, נערוך סקירה מקיפה של תהליכים סוציו-פוליטיים שהובילו לצמיחת סוחרי הנשים מאז המאה ה-19, ונתמקד גם בתהליכי צמיחתם בקרב יהודים בתפוצות תחילה, ובעיקר במדינת ישראל.

מבוא

הדמוניזציה והקרימינליזציה של סוחרי הנשים מהוות נדבך מרכזי במאבק בסחר זה מאז המאה ה-19 ועד היום. הם מוצגים כאחראים מרכזיים או בלעדיים לקיומה ולשימורה של העבירה, ומתוארים תדיר כמקשה אחת של טפילים הניזונים מדמן, מנשמתן ומרווחיהן של נשים מנוצלות. אל הדמוניזציה של דמותם¹ נלווית באופן מתבקש כמעט גם קרימינליזציה, ואכן פעולות הנדרשות לביצוע עבירת הסחר מופללות כיום בחקיקת מרבית המדינות.² הרדוקציה של תופעת הסחר, שעל חומרתה והשפעותיה הקשות אין חולק, לכוז הנוצרת ומשתמרת בעטיים של סוחרים, צמצמה או מנעה עד היום עניין ציבורי, פוליטי או מחקרי בזהותם ובגורמים שהובילו אותם לעיסוק זה.

בשתי תקופות שונות שבהן יתמקד המאמר – מפנה המאה ה-19 ומפנה המאה ה-20 – התרחשו תהליכים דומים בנוגע לעבירת הסחר בכני אדם: מצוקות כלכליות ופערים חברתיים הובילו אזרחי מדינות לנסות להגר למדינות אחרות שבהן יוכלו לשפר את מעמדם; גלי הגירה נרחבים בהיקפם נענו במדיניות הגירה מחמירה; שינוי היחס לזנות, מאדישות כלפי מופעים מקומיים שלה לתשומת לב מוגברת כלפי סחר בנשים; התעוררותו של דיון ציבורי, תקשורתי, משפטי ופוליטי מקיף בבעיה זו; וטיפול בה תוך שימוש בכלים מתחום המשפט הפלילי המופנים כלפי הסוחרים, אך זוכים לתוצרים מועטים בלבד.

הורתו של תהליך זה בסוף המאה ה-19, על רקע המהפכה התעשייתית והטלטלות החברתיות והכלכליות שהביאה עימה. מיתוס "העבדות הלבנה" שצמח בתקופה זו מיקד את המבט הציבורי במה שנתפס כזנות כפויה, של חטיפת נשים ונערות, ואפשר את הטשטוש של מאפיינים מרכזיים נוספים של בחירה, או בחירה חלקית, בעיסוק בזנות ו/או בהגירה

1 המונח "דמוניזציה" מוגדר במילון אוקספורד (2022) כתיאור אדם או חפץ בדרך שתגרום לאחרים לראותו כסמל הרוע או כמקור לסכנה. במאמר זה כוונתנו לתיאורם המתמשך של סרסורים וסוחרים בספרות, בתרבות, בתקשורת ובמערכת המשפט כמי שמונעים מתאוות בצע ורשעות, תוך הימנעות מתיאור הוליסטי יותר שלהם. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/demonization?q=demonization> (Last visited July 26, 2022)

2 Julia Laite, *Traffickers and Pimps in the Era of White Slavery*, 237 PAST & PRESENT 237 (2017) (להלן: Laite, *Traffickers and Pimps*).

כרע במיעוטו. העמדת דמותם של סוחרי הנשים בקדמת הבמה, מושא לתהליכי הוקעה והפללה, מנעה בחינת גורמי עומק חברתיים וכלכליים לבעיה.

לפיכך, אין תמה כי עת החל המאבק בסחר בנשים בגלגולו הנוכחי,³ לפני כשני עשורים, הוצב הסוחר כאשם המרכזי בתופעה. פרוטוקול האו"ם למניעה, לדיכוי ולהענשה על סחר בבני אדם,⁴ וכן החוק האמריקאי להגנת קורבנות הסחר,⁵ האיצו תהליכים אלה, עת הציבו את המאבק הפלילי בסוחרים כנדרש מהותי למאבק בסחר. לא בכדי פרוטוקול האו"ם⁶ הינו נספח לאמנה בינלאומית למלחמה בפשע מאורגן חוצה גבולות,⁷ ורובו ככולו הינו כלי פלילי ללכידה ולהענשת מבצעי העבירה. בדמותו ובצלמו של הפרוטוקול שועתקה החקיקה המודרנית למאבק בסחר ברוב מדינות העולם מאז ראשית המאה ה-21.⁸

תפיסה זו אומצה בישראל: גם כאן, סוחרי הנשים נתפסו כאחראים בלעדיים לקיום התופעה, ועיקר המאבק בתופעת הסחר התמקד באכיפת החוק הפלילי נגדם.⁹ תיקון 56 לחוק העונשין משנת 2000 קבע כי מכירה, קנייה או תיווך בעסקה המבוצעת באדם למטרות עיסוק בזנות, עונשה עד 16 שנות מאסר. נדרשו שש שנים נוספות כדי לאסור בחוק סוגי סחר נוספים.

התמקדות זו בסחר בזנות ובמענים מתחום המשפט הפלילי לא הייתה מקרית: כפי שימחיש המאמר, שני אלה היו תוצריה של מדיניות נאו-ליברלית שמיקדה את תשומת הלב בהיבט אחד וצר של בעיה חברתית, ויצרה מענה צר אף הוא הממוקד במשפט הפלילי, תוך טשטוש אופייה האמיתי של הזנות כתופעה מבנית חברתית רחבה. הדרת הזנות (ובעקבותיה הסחר למטרות זנות) ממסגרת הדיון בכלכלה, תעסוקה, הגירה, מגדר, עוני ואפליה, אל תוך מסגרת דיון נפרדת של פשיעה וסטייה חברתית, שירתה מטרות של מדיניות קפיטליסטית המתנערת מחובותיה בתחום הרווחה, ומעדיפה להטיל את האחריות למצוקות חברתיות על פרטים העוברים על החוק. רדוקציה זו הובילה להצעת פתרונות שהתמקדו בענישת הפרט, ולא בשינוי המבנה החברתי.

3 נציין כי הכלים המשפטיים המצוינים לעיל עוסקים בסחר בבני אדם למטרות זנות, אולם במאמר זה נתמקד רק בסחר למטרות ניצול מיני בזנות, אשר מרבית קורבנותיו הם נשים.

4 Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Nov. 15, 2000, 2237 U.N.T.S. 319 (להלן: פרוטוקול האו"ם).

5 Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000, Pub. L. No. 106-386, 114 Stat. 1464.

6 פרוטוקול האו"ם, לעיל ה"ש 4.

7 U.N Convention Against Transnational Organized Crime, Nov.15, 2000, 2225 U.N.T.S. 209.

8 לעיון בחקיקת רובן המכריע של מדינות העולם בעבירות הסחר ובאכיפתה ראו דו"ח מחלקת המדינה של ארה"ב לשנת 2022. U.S. DEP'T OF STATE, TRAFFICKING IN PERSONS REPORT. (2022).

9 במקביל להקשחת דיני ההגירה. לדיני ההגירה נתייחס בקצרה בלבד במחקר זה. לדיון בהקשחת מדיניות ההגירה של ישראל ושימוש בפרקטיקות מתחום המשפט הפלילי במסגרתה, ראו אבינועם כהן "הסגת גבול: מעצר של מבקשי מקלט בשוליים המתרחבים של המשפט הפלילי" משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל – כשלים ואתגרים 435 (אלון הראל עורך 2017).

עם זאת, התשתית המחקרית על אודות סוחרי הנשים דלה, ועומדת בהיפוך מוחלט – ומסקרן כשלעצמו – לעוצמת הדרישה לפעול נגדם.¹⁰ עד לאחרונה התמקד המחקר בנשים העוסקות בזנות, ובשני העשורים האחרונים נוסף לצידו מחקר העוסק בביקוש ובלקוחות.¹¹ בנוגע לסרסורים קיים מחקר מועט, והמחקר בעניינם של סוחרי הנשים מצומצם אף יותר: הוא החל בעיקר בעשור האחרון, בקרב משרדי ממשלה וארגונים בינלאומיים, ומהווה חלקיק זעום מכלל המחקר והכתיבה בנושא, המוקדשים ברובם לקורבנות ולסטטיסטיקה פלילית,¹² והמחקר האקדמי על אודותיהם מצוי ממש בחיתוליו.¹³

מחקר דל זה על אודותיהם מעורר תמיהה, שכן נגישות חלקית למידע על סרסורים אפשרית, באמצעות מסמכים ארכיוניים¹⁴ או מסמכים של רשויות האכיפה.¹⁵ לפיכך, נדמה שהסיבה המרכזית למיעוט המחקר היא לא קושי מתודולוגי כי אם הטיה מוכוונת, אידאולוגית, חינוכית ופוליטית, המשקפת לטענתנו מיסוד פרדיגמות בדבר מרכזיותם של סוחרים בעצם קיומו של הסחר לזנות. תפיסה זו ייתרה להלכה ולמעשה מחקר על אודותיהם, והותירה נקודות עיוורון נרחבות המשקפות, כך נדמה, את יחס החברה ולא את דמותו של עולם מורכב זה. התעלמות זו מקיומם משקפת חשש שמא ככל שנדע עליהם יותר, נאמין למיתוסים על אודותיהם במידה פחותה.

אם כך, מחקרנו מנסה לחמוק מהמהמורות המתודולוגיות, האידאולוגיות והאינטלקטואליות המאפיינות את שדה המחקר על אודות הזנות והסחר בנשים, תוך חיפוש אחר פרספקטיבה חדשה מבוססת מחקרית. כזו, שמכירה בחלקם של הסוחרים לקיומם של הזנות והסחר, אך נזהרת מהערכת יתר שלה.¹⁶ זאת, במידה רבה, בשל מחויבותנו העמוקה לנושא שבו אנו עוסקות. שכן, רגלו האחת של מחקר זה נטועה במחקר האקדמי, והאחרת – בניסיוננו המעשי לאורך השנים בעבודה עם קורבנות סחר ונשים העוסקות בזנות.¹⁷ לפיכך, אנו מבקשות למפות

10 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 241. ראו בהקשר זה גם את טענתה של הולי דיוויס על סרסורים שלפיה הם נותרו "exceptionally understudied". Holly Davis, "Defining 'Pimp': Working Towards a Definition in Social Research", 18 Socio. Rsch. ONLINE 71 (2013).

11 נעמי לבנקרון "האם יוכלו כלי האדון להרוס את ביתו? חקיקה ככלי לשינוי חברתי: הפללת לקוחות בשבדיה ובישראל כמקרה מבחן" חוקים טז 129 (2022) (להלן: לבנקרון "האם יוכלו כלי האדון").

12 ראו למשל דו"חות מחלקת המדינה האמריקניים המפורסמים כל שנה וסוקרים את המאבק בסחר ברחבי העולם: U.S. DEPARTMENT OF STATE, *Trafficking in Persons Report*, <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report> (Last visited Dec. 5, 2022).

13 ראו למשל קובץ המאמרים על סוחרים שפורסם באפריל 2022 בכתב העת *Anti-Trafficking Review*. 18 ANTI-TRAFFICKING REV. (2022).

14 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2.

15 נעמי לבנקרון "עוד משלוח מטשקנט": קווים לדמותו של סוחר הנשים הישראלי 60, 68 (מוקד סיוע לעובדים זרים 2007) (להלן: לבנקרון משלוח מטשקנט).

16 LUISE WHITE, *THE COMFORTS OF HOME: PROSTITUTION IN COLONIAL NAIROBI* 6 (1990).

17 הכותבת הראשונה עבדה במוקד הסיוע לפליטים ומהגרים בישראל וייצגה קורבנות סחר בנשים, בין היתר, בהליכים מנהליים ובתביעות נזיקיות כנגד סוחרים. הכותבת השנייה היא יועצת

מצוקות וצרכים ממשיים, בקריאה ליצירת מדיניות אפקטיבית, תוך התבססות על ספרות מחקרית, דו"חות מדינתיים ובינלאומיים, פסקי דין, מאמרי עיתונות, חומרים ארכיוניים ודיונים בכנסת. בנוסף, ניסיונו לאורך השנים בעבודה עם קורבנות סחר ונשים העוסקות בזנות היה לנו לעזר רב, אם כי ייתכן שגם היטה במידת מה את השקפותינו בנושא, אפשרות המונחת לשיפוטן של הקוראות.

נבקש לתאר, במגבלות המחקר הקיים, את הופעתם של סוחרי הנשים מסוף המאה ה-19 ואילך כשחקנים מרכזיים בעולם הזנות, תוך השוואת מאפייניהם לסטראוטיפים שהתגבשו בעניינם: מה היו התהליכים ההיסטוריים שעיצבו אותם? מה היו מאפייניהם האמיתיים של מי שהפכו להיות "שדים עממיים"? מהם הגורמים שהובילו אותם לביצוע עבירות אלה? מהם קווי הדמיון והשוני בין סוחרים במאה ה-19 וכיום? בתוך כך, נבקש לארוג את המחקר המועט הקיים על אודותיהם לכלל ידיעה המתארת את ההקשרים החברתיים והתרבותיים המורכבים לתהליכי צמיחתם, שימחישו כי רבים מהם פעלו ממניעים הדומים לאלה שהובילו נשים לזנות ולסחר: אי שוויון מגדרי ואתני, חסמים להגירה, שוק עבודה המתאפיין בתנאים קשים ושכר דל והזנחה חברתית, המתורגמים למצוקה כלכלית מתמשכת. בתוך כך יעקוב המאמר אחר הדרך שבה התעצב יחסו של המשפט הפלילי כלפי סוחרי הנשים, בהתבסס על סטראוטיפים חברתיים ושעתוקם.

חלקו הראשון של המאמר יציג את הרקע החברתי, המשפטי והפוליטי לתהליכי צמיחתו של סוחר הנשים. הסרטורים, שקדמו להם מבחינה היסטורית, השתייכו ברובם למעמד הפועלים, עבדו במקביל לסרסרות בעבודה נורמטיבית, וסרסרו לרוב באישה אחת, שהייתה כמעט תמיד בת זוגם או בת משפחה, לצורך השלמת הכנסתם. על מעמדם השולי בתקופה זו תעיד העובדה כי החוק הפלילי אף לא אסר על פעילותם. רק בעקבות השינויים הנרחבים שהתחוללו בתקופה זו, והתעצמות תופעת הסחר הבין-מדינתי בנשים, הופנתה תשומת ליבו של הציבור למה שהושג אז כ"עבדות הלבנה"¹⁸ ונוצרה דמותו מטילת האימה של סוחר הנשים. במסגרת המאבק ב"עבדות הלבנה" הותכה דמותם של הסרטורים בזו של הסוחרים, והם שורטטו כאלימים, נצלנים, החוטפים נערות תמימות בכפייה, דימוי שלא תאם את מציאות החיים של רבים מהם. גישה זו חזרה על עצמה במידה רבה גם במהלך הגל השני

ככירה לארגון ההגירה של האו"ם, העוסקת במאבק בסחר מעל לעשרים שנה, ניהלה פרויקטים בתחום זה בכלקן ובמדינות שונות באפריקה. כל אחת מאיתנו למדה להכיר את סוחרי הנשים, בין היתר, דרך סיפוריהן של מאות קורבנות הסחר שפגשה במהלך עבודתה, וכן דרך מסמכים של רשויות אכיפת חוק שונות ושיחות עם נציגיהם.

18 כאנגליה נעשה שימוש במונח "עבדות לבנה" בנוגע לעובדי המפעלים בתקופת המהפכה התעשייתית, אך עם הגבלת שעות עבודתם בחוק איבד המונח את משמעותו המקורית. ויקטור הוגו הפיח בו חיים מחדש במכתב שכתב בשנת 1870 לג'וזפין באטלר, שניהלה את המאבק נגד פקודת המחלות המידבקות, ובו ציין כי שעבוד הנשים השחורות באמריקה בא לסיומו, אך עבדות הנשים הלבנות נמשכת באירופה. בוועידה שהתקיימה בפריז בשנת 1902 נעשה שימוש במונח "סחר בלבנים". התרגום האנגלי של המונח, "עבדות לבנה", הפך להיות מונח מקובל ששימש חוקרים שנים ארוכות, גם לאחר שהפך לשם נרדף לגזענות ואפליה. להתפתחות המונח ראו: BRISTOW J. EDWARD, PROSTITUTION AND PREJUDICE: THE JEWISH FIGHT AGAINST WHITE SLAVERY 1870-1939 36 (1982).

של הסחר בבני אדם שבו יעסוק המאמר, בסוף המאה ה-20 וראשית המאה ה-21. מצוקות חברתיות וכלכליות שנוגדו בתקופה זו הובילו לגלי הגירה נרחבים ממדינות מתפתחות או ממדינות ברית המועצות לשעבר אל המערב, ונענו במדיניות הגירה מחמירה, אשר אך העצימה את פגיעות הקורבנות ואת שליטת סוחרי נשים בהן.

חלקו השני של המאמר יתמקד בסוחרי נשים יהודים וישראלים בגלגוליהם השונים: החל מהתפוצות שבהן חיו הקהילות היהודיות בסוף המאה ה-19, שם השפיע מעמדם כקבוצת מיעוט נרדפת על ייצוגם הגבוה יחסית של יהודים בקרב המורשעים בעבירות סחר וסרסרות; עבור דרך הסרסרות בתקופת בניו האומה, ודמותו מטילת האימה של "הסרסור המרוקאי", הניתנת להסברה בכלים חלופיים של גזענות החברה הקולטת; הסחר בנשים מברית המועצות מראשית שנות התשעים ועד לראשית המאה ה-21, שהגדיל את ממדי הסחר ונגדע במהירות רבה יחסית מעת שהחלה הפללתו והפעילות נגדו; וכלה בזרותם של הסוחרים כיום.

אם כך, מאמרנו מבקש להתחקות אחר זהותם של סוחרי הנשים כמו גם אחר העקבות שהותיר דימוים ברגולציה בעניינם. ראוי להבהיר: אנו מודעות היטב לאלימות ולניצול הקשה המאפיינים בדרך כלל את מעשיהם. אולם, בדומה לג'וליה לייט, אנו מבקשות לראות בהם שחקנים היסטוריים וחברתיים בזכות עצמם, במלוא הווייתם, ולא רק דמויות קרטון אפלות בשולי החברה הראויות אך ורק להוקעה.¹⁹ אין ספק שיש נושאים נעימים יותר למחקר, שיהיו שנויים במחלוקת במידה פחותה, כתבה לייט; עם זאת, העניין איננו "להושיע גיבורים, שדים, או מי שנמצאים בתווך בין שתי קבוצות אלה, אלא הבנת הדרך שבה אפליה, ניצול תעסוקתי והגירה השפיעו על קבוצות שונות של שחקנים, ועשויות לתרום לניתוח ביקורתי ומעמיק יותר של מי שפעלו בצילם של כל אלה".²⁰

א. הקשרים חברתיים והיסטוריים לצמיחת סוחר הנשים

צדדים שלישיים המפיקים רווח מזנות, ובעיקר סרסורים ומנהלי בתי בושת, אינם תופעה חדשה, אך השיח הציבורי, הפוליטי והמשפטי על אודותיהם השתנה במידה ניכרת מאז המאה ה-19 ואילך. עובדה זו יש להבין על רקע תהליכי השינוי שאפיינו את התקופה, לרבות צמיחתן של מדינות הלאום, התיעוש, העיור וההגירה ההמונית. כל אלה טבעו חותם בעולם הזנות, והשפיעו באופן עמוק על תהליכי צמיחתו של הסחר בנשים, על יחס המשפט כלפיו – וחוזר חלילה. תהליכים אלה חזרו על עצמם, אם כי בשינוי מסוים, גם בסוף המאה ה-20 ובראשית המאה ה-21. פרק זה יעמוד על מאפייני הסוחרים והיחס כלפיהם בשתי התקופות, ויצביע על נקודות הדמיון הרבות והמטרידות בין המבט המוסרני המופנה אליהם לבין השימוש במשפט הפלילי כלפיהם, תוך התעלמות מגורמי העומק שיצרו ואפשרו את פעילותם.

א.1. הגל הראשון: המאה ה-19

המהפכה התעשייתית שהחלה במאה ה-18 הובילה לשינויים נרחבים בחברה ובכלכלה: המפעלים שהוקמו בערים הגדולות העסיקו פועלים בתנאים קשים ובשכר זעום. התיעוש

19 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2.

20 שם, בעמ' 269.

הוביל לתהליכי עיור מואצים, שכפו על המוני הפועלים החדשים תנאי מחיה ירודים. התיעוש אפשר גם התפתחות מואצת של התחבורה, ובעיקר ספינות הקיטור והרכבות, שהרחיבו את תנועתם של סחורות ותיירים במרחב, ואפשרו העברת רעיונות בין ארגונים ומדינות והתפתחות שיתופי פעולה חוצי גבולות.

יותר מכול השפיעה התחבורה המתפתחת על אפשרויות ההגירה לסוגיה: התוך-מדינית, הבין-מדינית והבין-יבשתית, כאשר המוטיבציה להגר נעוצה בדרך כלל בצורך בשיפור כלכלי. מאז סוף המאה ה-19 ועד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה בשנת 1914 היגרו מיליונים למדינות מערב אירופה וארה"ב. גל עצום זה של מהגרים לא תמיד התקבל בברכה: במובן הפרקטי, המהגרים שינו את המרקם החברתי, התרבותי, הכלכלי והדמוגרפי במדינות שאליהן הגיעו, ובעיקר בערים הגדולות שבהן התרכזו. במובן המטפורי, הם נתפסו בעיני רבים כקוראים תיגר על גבולות מדינת הלאום, על האוטונומיה שלה, על הסדר החברתי ועל תרבותה המעוגנת בנורמות של קדמה. סטראוטיפים תרבותיים נושנים וחדשים כאחד תורגמו לחששות עמוקים ולעיתים לשנאת זרים גלויה, תוך האשמת המהגרים באחריות לאבטלה, להפצת מחלות ולפשיעה, ונתפסו כבעלי מוסר ירוד. התפתחות הזנות בקרבם היוותה עבור האוכלוסייה הקולטת המחשה לנכונות חששותיהם.²¹ זהו הרקע שעליו יש להבין את התפתחות מיתוס "העבדות הלבנה".

התפתחות המדע, לרבות הרפואה ומדעי החברה, בתקופה זו הובילה לשיפור ניכר באיכות החיים, אך במקביל גם למדיקליזציה של חיי היומיום ולפיקוח מדינתי על גופו ונפשו של האדם. תופעות מסוימות בקבוצות אתניות או חברתיות תויגו כפשיעה וסטייה חברתית הנובעות מפתולוגיה המאפיינת חברי קבוצות אלה, תוך התעלמות מהסברים חלופיים הנעוצים בחברה, בתרבות ובכלכלה.²² התקשורת הפכה לסייסמוגרף הרושם תנודות בדעת הקהל, משקף ומעצב אותה בו בזמן. הישענותה הגוברת על תקציבי פרסום מסחריים הובילו לחיפוש אחר סנסציות, וארגונים חברתיים כמו גם פוליטיקאים הבינו את כוחה בהשפעה על ההמונים, וניצלו אותה למטרותיהם.²³

EITHNE LUIBHÉID, ENTRY DENIED: CONTROLLING SEXUALITY AT THE BORDER 1–16 (2002); 21
JEFFREY WEEKS, SEX, POLITICS AND SOCIETY: THE REGULATION OF SEXUALITY SINCE 1800
12–14 (2018)

DAVID G. HORN, THE CRIMINAL BODY: LOMBROSO AND THE ANATOMY OF DEVIANCE (2003); 22
Peter Conrad, *Medicalization and Social Control*, 18 ANN. REV. OF SOCIO. 209 (1992);
John Rosecrance, *Compulsive Gambling and the Medicalization of Deviance*, 32 Soc.
.PROBS. 275 (1985)

J. O. Baylen, *The 'New Journalism' in Late-19th Century Britain*, 18 AUSTRALIAN J. POL. & HIST. 367 (1972); 23
: להשפעתה על הפוליטיקה: *Victorian Britain*, 18 AUSTRALIAN J. POL. & HIST. 367 (1972)
JAY G. BLUMLER & ELIHU KATZ, THE USES OF MASS COMMUNICATIONS: CURRENT PERSPECTIVES
ON GRATIFICATIONS RESEARCH (1974); DENNIS KAVANAGH, ELECTION CAMPAIGNING: THE
.NEW MARKETING OF POLITICS (1995)

לפי מילון אוקספורד, המונח "סרסור" נולד כבר במאה ה-16, והגדיר אדם המסדיר הזדמנות עבור אנשים לקיים יחסי מין עם אישה העוסקת בזנות.²⁴ שורשיה ההיסטוריים של הזנות עצמה עמוקים אף יותר, אך מחקרים שונים מצביעים על כך שבמאה ה-19 התרחבו ממדיה במידה ניכרת, עובדה ששיקפה בעיקר את חולשתן היחסית של נשים בשוק התעסוקה ובתא המשפחתי.²⁵ מאפייני הסרסורים שתוארו על ידי ג'וליה לייט בלונדון של סוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20 דמו במידה רבה לאלה של הנשים שבהן סרסרו: בניגוד לדימוי שרווח בציבור הם היו ברובם המכריע אזרחים בריטיים שהשתייכו לאוכלוסיות מוחלשות חברתית וכלכלית.²⁶ הם חיו מגיל צעיר בשולי החברה הנורמטיבית: גדלו בבתים הרוסים, הועברו למוסדות בגיל צעיר, התקשו למצוא עבודה יציבה ופנו לפשיעה בשלב מוקדם.²⁷ כמחציתם (49%) היו פועלי צווארון כחול, ועבדו כסבלים, פועלים, עגלונים או שוערים.²⁸ העבודות הנורמטיביות שבהן עסקו עוצבו במסגרתו של שוק תעסוקה נצלני, שנדרש לכוח אדם זמני שיתכוון או יתרחב לפי צרכיו. המהפכה התעשייתית, שאופיינה מראשיתה בקפיטליזם דורסני הנעדר את ההגנות החלקיות שמעניק משפט העבודה היום, סחטה את מלוא כוח עבודתם של גברים ונשים.²⁹ היא חשפה אותם לתנאי העסקה קשים, שכר נמוך, חוסר יציבות תעסוקתית וכפתה עליהם משרות חלקיות כמו גם תקופות של אבטלה. תנאים אלה עוצבו באופן בלעדי כמעט לפי צורכי המעביד, אך היו רחוקים מלמלא את צורכי העובד. הסרסורים אפשרו השלמת הכנסות מעבודה נורמטיבית לרף שיאפשר קיום מינימלי, והיוותה מקור רווח יחיד בתקופות אבטלה. עם זאת, בניגוד לדימוים כמי שמרוויחים הון עתק מעיסוקם, נותרו רובם המכריע במעמד הפועלים. תמונת מצב דומה עלתה מתיאורי סרסורים בארגנטינה³⁰ ובארה"ב.³¹

נתוני מערכת אכיפת החוק של לונדון בסוף המאה ה-19 מלמדים כי בניגוד למיתוסים הסרסורים היו מוכרים לנשים שבהן סרסרו, ופעמים רבות ניהלו מערכות יחסים מתמשכות

Pimp, OXFORD LEARNER'S DICTIONARY, https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/pimp_1 (Last visited July 26, 2022) 24

JULIA LAITE, COMMON PROSTITUTE AND ORDINARY CITIZENS: COMMERCIAL SEX IN LONDON, 1885–1960 (2012) (להלן: LAITE, COMMON PROSTITUTE); JUDITH R. WALKOWITZ, PROSTITUTION AND VICTORIAN SOCIETY: WOMEN, CLASS AND THE STATE (1980) (להלן: WALKOWITZ, PROSTITUTION AND VICTORIAN SOCIETY) 25

LAITE, COMMON PROSTITUTE, לעיל ה"ש 25; לנתונים דומים בנוגע לעובדת היותם של מרבית הסרסורים תושבי המקום, ראו ALAIN CORBIN, WOMEN FOR HIRE: PROSTITUTION AND SEXUALITY IN FRANCE AFTER 1850 159 (1990) 26

LAITE, COMMON PROSTITUTE, לעיל ה"ש 25, בעמ' 167. 27

Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 253. 28

PAT HUDSON, THE INDUSTRIAL REVOLUTION (2014) ראו (להלן: HUDSON, THE INDUSTRIAL REVOLUTION) 29

אלברט לונדרס הדרך לבואנוס איירס 41 (1927) (להלן: לונדרס). 30

BEN L. REITMAN, THE SECOND OLDEST PROFESSION 44 (1936); RUTH ROSEN, THE LOST SISTERHOOD: PROSTITUTION IN AMERICA 1900–1918 109 (1982) (להלן: ROSEN). 31

עימן. מתוך 116 הסרורים שנעצרו בין השנים 1898-1930, 47 היו נשואים לאישה שבה סרסרו או בני זוג שלה, לגבי 61 אין מידע, ורק 8 גברים סרסרו בנשים שידוע שלא היה להם כל קשר אליהן.³² עבירות אלימות, ובמקרי קיצון גם רצח, היו אומנם חלק בלתי נפרד ממערכת יחסים זו, אך לא היוו את בסיסה היחיד: הצורך בהגנה, ידידות, אהבה, קשר רגשי, ולעתים קרובות, כאמור, גם זוגיות או ילדים משותפים, סיפקו לה מניעים נוספים. הגברים שהועמדו לדין יכלו להיות מי שאיתרו לקוחות, סייעו לנשים להשתחרר ממעצר, לחמוק מהמשטרה, לחצות גבולות, חטפו אותן, או לעיתים לא ביצעו אף לא אחת מפעולות אלה אלא רק התגוררו עימן כבני זוג, חברים או בני משפחה.³³ אך מבחינה ציבורית או משפטית, כפי שנמחיש מייד, לא הייתה לפערים אלה כמעט חשיבות.

גורם אחר שתרם לפניית גברים לסרסרות היה הצבא. זאת, הן בשל הנורמליזציה של צריכת הזנות שהופנמה בתהליכי סוציאליזציה שעברו (ועדיין עוברים) חיילים,³⁴ והן בשל השפעותיו הקשות של השירות על חלקם, שהפכו נכים פיזית או נפשית, והתקשו להשתלב בעבודה נורמטיבית. חוסר המודעות לטראומה ומאפייניה הוביל להוקעה חברתית ומשפטית של מי שנסו משדה הקרב, אשר הפכו מושא לקלון ולעיתים הועמדו לדין ושוחררו בחרפה. גם מי שהשתחררו בצורה נורמטיבית, לא זכו לרוב לתשלום או לפנסיה עבור שירותם, וחלק קטן מהם הפכו עם השחרור לסרסורים.³⁵ כך למשל קיימים דיווחים על חיילים בריטים שהשתתפו במלחמת הבורים,³⁶ וחיילים צרפתים שהשתתפו במלחמת העולם הראשונה,³⁷ ופנו לאחר מכן לסרסרות.

עד לסוף המאה ה-19 זכו סרסורים לבוז, אך לא נתפסו כגורם שמוביל לקיומה של הזנות, ופעילותם לא הופללה.³⁸ אך התהליכים שתוארו לעיל, ובעיקר החרדה מפני הגידול העצום במספרם של המהגרים, מתהליכי העיור המואצים ומפני השפעתם האפשרית על המרחב העירוני הבורגני, מפני שכונות העוני שבהן התגוררו מהגרים ובני מעמד הפועלים, מפני התפשטותן של מחלות ובמיוחד מחלות מין שהוגדרו כ"מחלות מבישות" שיוחסו למוסר ירוד, ומפני ניידותן החדשה של נשים במרחב הציבורי – כל אלה הובילו בהדרגה לחרדה מפני הזר והשונה, ולחיפוש אחר אחראים למצב. עולם הזנות נתפס כתוצר ומייצג מובהק של כל אלה.³⁹

32 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 262.

33 שם, בעמ' 264.

34 CYNTHIA ENLOE, *MANEUVERS: THE INTERNATIONAL POLITICS OF MILITARIZING WOMEN'S LIVES* (2000).

35 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 252-255.

36 שם, בעמ' 252.

37 לונדרס, לעיל ה"ש 30, בעמ' 41. באופן דומה, הסוציולוגית רוזלינד ווילקינס מצאה כי 12% מהסרסורים בלונדון בשנות החמישים היו חיילים שערקו משירות במהלך מלחמת העולם השנייה. ROSALIND WILKINSON, *WOMEN OF THE STREET: A SOCIOLOGICAL STUDY OF THE COMMON PROSTITUTE* 244 (C.H Rolph ed., 1955).

38 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 242.

39 לסקירה היסטורית של הפחד מפני זרים ושילובה ביחס לזנות ראו Stefan Slater, *Pimps, Police and Filles de Joie: Foreign Prostitution in Interwar London*, 32 LONDON J.

ביוני 1885 פרסם העיתונאי ויליאם סטיד בעיתון *Pall Mall Gazette* סדרת מאמרים שעסקו בסחר בנשים ונערות עניות לבתי בושת במדינות אחרות.⁴⁰ אופן הצגת הדברים, שביקש ללכוד את תשומת לב הציבור בכללותו, החמיץ במידה רבה את הסוגיות המעמדיות והמגדריות המורכבות ביחס לזנות, והדגיש את הסחר והכפייה הפיזית של נערות צעירות. מאמריו של סטיד העניקו תנופה למאבק נגד "העבדות הלבנה", על כל האלימות והניצול הגלומים בה, ובעיקר נגד סוחרים שהוצגו כאחראים לקיומה, תוך חיזוק דימויים הציבוריים כטורפים אכזריים. התוצאה לא איחרה לבוא: רבע מיליון איש התכנסו בהייד פארק בעקבות פרסום המאמרים ותבעו שינוי, שאותו סיפקה המדינה בשנים הבאות, אך באפיק הפלילי בלבד. ההתמקדות ב"עבדות הלבנה" התייכה את דמותם של הסרסורים המקומיים לתוך דמותם של סוחרים בינלאומיים המשחרים לטרף תמים. ככזו, היא אפשרה שעתוק והעצמה של סטראוטיפים גזעניים, לאומיים ומגדריים.⁴¹ סוחרים הנשים תוארו לרוב כגברים, זרים, המשתייכים לעיתים לקבוצת מיעוט דומיננטית, בעוד שהנערה השתייכה לרוב לחברה ההגמונית. כך למשל הצגתם של מהגרים יהודים כסוחרים נשים בסוף המאה ה-19 בלונדון העניקה לגיטימציה לתחושות הסלידה מפניהם.⁴² מבחינה מגדרית, "העבדות הלבנה" חיזקה רעיונות פטרנליסטיים בדבר חולשת הנשים המנוצלות שתוארו כצעירות, פתיות, המחפשות אחר חיי זוהר ונופלות לידי הסוחרים. הסיכון שנשקף להן מצידם נתפס כמצריך את הגנת המדינה, מצדיק את הגבלת חופש התנועה שלהן, ואפשר שימור יחסי כוחות מגדריים.⁴³ הרעיון שלפיו נשים נישבו בכפייה לזנות ונלכדו בה תאם את מפנה המאה במדינות המערב. קבוצות רפורמיסטיות נאבקו נגד הזנות והסחר בנשים כחלק ממאבקם להשגת טוהר חברתי כולל;⁴⁴ לצידם נמצאו סוציאליסטים שזעמו על ניצול נערות עניות בידי האליטות;

- Don Kulick, *Sex in the New Europe: The Criminalization of Clients and Swedish Fear of Penetration*, 3 ANTHROPOLOGICAL THEORY 199, 208 (2003). ראו Don Kulick, *Sex in the New Europe: The Criminalization of Clients and Swedish Fear of Penetration*, 3 ANTHROPOLOGICAL THEORY 199, 208 (2003).
- Gorham Deborah, *The "Maiden Tribute of Modern Babylon" Re-Examined: Child Prostitution and the Idea of Childhood in Late-Victorian England*, 21 VICTORIAN STUDY 353 (1978). על היחס לנערות כמקור לפאניקה מוסרית בתקופות מעבר ראו MARY E. ODEM, *DELINQUENT DAUGHTERS: PROTECTING AND POLICING ADOLESCENT FEMALE SEXUALITY IN THE UNITED STATES 1885-1920* (1995).
- Daniel Gorman, *Empire, Internationalism, and the Campaign against the Traffic in Women and Children in the 1920s*, 19 TWENTIETH CENTURY BRIT. HIST. 186 (2008).
- Paul Knepper, *"Jewish Trafficking" and London Jews in the Age of Migration*, 6 J. MOD. JEWISH STUD. 239 (2007). המאמר מתמקד במאבקם של יהודים בלונדון בתופעה, וממחיש בין היתר כיצד נעשו ניסיונות לשינוי מדיניות ההגירה והחוק הפלילי כמענה לה.
- Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2.
- Julia Laite, *The Association for Moral and Social Hygiene: Abolitionism and Prostitution in Britain (1915-1959)*, 17 WOMEN'S HIST. REV. 207 (2008). עיקר המחקר בתחום זה מתמקד אומנם בכריטיניה ובארצות הברית, אך התהליך התרחש גם במדינות אחרות. ראו Katherine Elaine Bliss, *Theater of Operations: Reform Politics and the Battle for Prostitutes' Redemption at Revolutionary Mexico City's Syphilis Hospital*, IN THE

נשים בורגניות ששאפו להגן על נורמות המוסר הבורגני, עובדה שהקלה עליהן את שיתוף הפעולה עם אנשי דת וארגונים שמרניים שנחרדו מהפגיעה במוסר ובדת; רופאים הוטרדו מהסיכונים הטמונים בזנות לבריאות; וארגונים לאומניים שסברו שיש לקדם את הפעילות נגד הגורמים הזרים המסרסרים בנערות אירופאיות.⁴⁵ גם ארגוני הנשים הבינו כי הזנות המקומית, הנובעת ממצוקה חברתית-כלכלית, הפכה מזוהה בתפיסת הציבור עם עצלות ומוסר ירוד, ונתפסה כמאיימת על תפיסות מסורתיות של נשיות ומוסר. הסחר הבינ-לאומי, המבוסס על כפייה ואלימות כלפי נשים צעירות, אפשר הבנה והסכמה לקיומו של עוול, שכן כאן נשלל יסוד הבחירה. למאבק בגורמי העומק של הזנות, ובעיקר לחוסר השוויון המגדרי, הכלכלי והחברתי, לא היה כוח דומה ללכד סביבו דעת קהל אוהדת כמו למאבק בסוחרי הנשים.⁴⁶ לדמוניזציה של הסוחרים היו שני יתרונות נוספים: סוחרים היו ייצוג בוטה של אלימות פיזית המזוהה עם מעמד הפועלים, וההתמקדות בהם אפשרה העלמת עין מחלקה ומרווחיה של הבורגנות מן הזנות, למשל באמצעות השכרת דירות או חדרי מלון לשעה, מבלי שפעולותיה יזכו לגינוי או ענישה.⁴⁷ המונח "Rachmanism" במילון אוקספורד מיועד עד היום לתאר את התנהלותו של אחד מהבורגנים האלה, Peter Rachman, שהשכיר את דירותיו במחיר מופקע, בין היתר לנשים שעסקו בזנות.⁴⁸ גברים בורגנים אף היו הנהנים המרכזיים משירותי הנשים ואלה שסיפקו חלק גדול מהביקוש שבלעדיו לא היה מתקיים הסחר מלכתחילה, וגם מכך בחרה החברה להעלים עין.

התמונה הבינארית הפשטנית ששורטטה בנוגע לזנות הכפויה והסחר בנשים, טענה ג'וזואמה, כמתרחשת בין צעירה תמה לבין סוחר נבל הכופה אותה לעסוק בזנות, הובילה להתעלמות מגורמי עומק לקיומו של הסחר, וביטאה במידה רבה סירוב לראות בנשים ככלל, ובמהגרות בפרט, העוסקות בזנות סוכנות אוטונומיות, בדרך שחטאה למציאות במקרים רבים.⁴⁹ עם זאת, ההתמקדות ב"עבדות הלבנה" אפשרה מציאת מכנה משותף לערב רב של שחקנים מארגוני החברה האזרחית והמדינה. לפיכך, מעתה עברה "העבדות הלבנה" אל קרמת הבמה, תוך הפיכתה לשם נרדף למאבק בלתי מתפשר ברוע המוחלט – ניצול ציני

WOMEN'S REVOLUTION IN MEXICO, 1910–1953, 123 (Stephanie Mitchell & Patience A. Schell eds., 2006); Kristin Luker, *Sex, Social Hygiene, and the State: The Double-Edged Sword of Social Reform*, 27 THEORY & SOC'Y 609 (1998)

Keely Stauter-Halsted, *Moral Panic and the Prostitute in Partitioned Poland: Middle-Class Respectability in Defense of the Modern Nation*, 68 SLAVIC REV. 557 (2009) 45

Nora V. Demleitner, *Forced Prostitution: Naming an International Offense*, 18 FORDHAM INT'L L. J. 163, 166 (1994); LOUISE A. JACKSON, CHILD SEXUAL ABUSE IN VICTORIAN ENGLAND 14–16 (2000) Gorham; לעיל ה"ש 40.

CORBIN, לעיל ה"ש 26, בעמ' 155.

John Davis, *Rents* בנושא ראו לדין. לדין נוסף לדין. הועמד לדין. באופן חריג למדי, הועמד לדין. לדין נוסף בנושא ראו *and Race in 1960s London: New Light on Rachmanism*, 12 TWENTIETH CENTURY BRIT. HIST. 69 (2001) 48

Jo Doezema, *Loose Women or Lost Women? The Re-emergence of the Myth of White Slavery in Contemporary Discourse of Trafficking in Women*, 18 GENDER ISSUES 23 (2000) 49

ואלים של נשים צעירות, שנחטפו לחיי זנות ושעבוד. זאת, אף על פי שחלק מהנשים ידעו שהן מהגרות למטרות עיסוק בזנות, ואף על פי שממדי הזנות המקומית היו רחבים יותר מהיקפו של הסחר, ולפיכך, למעשה, החרגי הפך להיות חשוב יותר מהכלל.⁵⁰

בנוסף, פוליטיקאים השתמשו ב"עבדות הלכנה" לצורך הרחבת הפיקוח החברתי על המדיניות בתחומי ההגירה, הבריאות או המוסר, אך גם לצורך צבירת הון פוליטי, בדומה לארגונים חברתיים שהפיקו ממנה רווח לא מבוטל, ממוני ואחר,⁵¹ ויצרו פאניקה מוסרית רבת עוצמה. פאניקה מוסרית, כפי שהומשגה בידי הסוציולוג סטנלי כהן,⁵² מתייחסת לתגובת יתר של חברה נתונה לפעילות של אדם או קבוצה חברתית מוגדרת, הנתפסת כאיום על מערכת הערכים המקובלת ועל הסדר החברתי. לפאניקה המוסרית עשויות להיות השלכות מרחיקות לכת, כגון יצירת אווירת חרדה בציבור והחמרת אכיפת החוק בתחומים שונים.⁵³ אף על פי שפעמים רבות המושג מתייחס לתגובות מוגזמות כלפי תופעות שוליות או תופעות שאינן קיימות כלל, בהחלט תיתכן פאניקה מוסרית סביב סוגיה סוציולוגית אמיתית, כמו במקרה זה.⁵⁴ ואכן, הפאניקה המוסרית בעניינם של הסוחרים אפשרה את העצמתה וניתובה לרגולציה פלילית, כפי שנמחיש כעת.

הרגולציה הבריטית במאה ה-19 התמקדה בשני היבטים של הזנות: רגולציה רפואית שאפשרה לערוך לנשים העוסקות בזנות בדיקות כפויות במטרה למנוע התפשטותן של מחלות מין,⁵⁵ והגבלות על מטרדים שיצרה הזנות, ובעיקר שידול במקום ציבורי ובתי בושת.⁵⁶ ארגוני נשים בריטיות שיצאו להיאבק ברגולציה הרפואית טענו כי היא משעתקת את אי השוויון המגדרי הניצב בבסיס הזנות, והתמקדו בתהליכי מניעה ושיקום, מתוך הבנת שורשיה המגדריים הנעוצים בחברה ובכלכלה. מתנדבות פתחו חוגי הכשרה מקצועית, העניקו לנשים ונערות השכלה בסיסית, החתימו עצומות, פרסמו מודעות בעיתונים ונאמו בזירות ציבוריות.⁵⁷ אך בהדרגה, עם התרחבות המאבק בזנות, והתרחבות מספרם של הארגונים והשחקנים שנטלו בו

- SHEILA JEFFREYS, THE IDEA OF PROSTITUTION 11 (1997) 50
- Sabin Bieri & Natalia Gerodetti, 'Falling Women' – 'Saving Angels': Spaces of Contested Mobility and the Production of Gender and Sexualities within Early Twentieth-Century Train Stations, 8 Soc. & CULTURAL GEOGRAPHY 217 (2007) 51
- STANLEY COHEN, FOLK DEVILS AND MORAL PANICS: THE CREATION OF THE MODS AND ROCKERS (Routledge, 3rd ed. (להלן): COHEN, 3rd ed. (2002)) 52
- יחיאל לימור, חנה ארוני ורפי מן לקסיקון לתקשורת 469 (2007). 53
- COHEN, 3rd ed., לעיל ה"ש 52, בעמ' vii. לרעה מתחרה הרואה שימוש יתר במונח ראו Sean P. Hier, Conceptualizing Moral Panic through Moral Economy of Harm, 28 CRITICAL SOCIO. 311 (2002) 54
- הייצוג הבולט ביותר של רגולציה זו הייתה פקודת המחלות המידבקות (The Contagious Disease Act) שנחקקה בבריטניה בשנת 1864, אך מדיניות דומה התקיימה גם במדינות אחרות. Contagious Diseases Prevention Act 1864, 27 & 28 Vict. c. 85 55
- LAITE, COMMON PROSTITUTE, לעיל ה"ש 25. 56
- JUDITH R. WALKOWITZ, CITY OF DREADFUL DELIGHT: NARRATIVES OF SEXUAL DANGER IN LATE-VICTORIAN LONDON 135–170 (1992) 57

חלק, עבר המאבק לתחום המשפטי, שלצד יתרונותיו למדינה ולבורגנות שנסקרו לעיל אפשר הצגת נתונים מדידים ומדויקים לכאורה, לפחות מבחינה מספרית: כמה חוקים נחקקו, כמה מעצרים בוצעו לפיהם וכמה הרשעות הושגו. הנאמות הכריזמטיות בהייד פארק הוחלפו במי שביקשו להשיג את תמיכת האליטות, הממשלה והפרלמנט למאבק ב"עבדות הלבנה". הפעילות נותקה משורשיה הפמיניסטיים, המניעתיים והשיקומיים, והתמקדה מעתה באויב אנושי חד-ממדי, הסוחר והסרסור, ובהם נאבקה בכלים פוליטיים ומשפטיים.⁵⁸

חרדות גזעניות ומגדריות שאפיינו את התקופה העניקו לפוליטיקאים הצדקה מוסרית ופוליטית לפיקוח מדינתי מוגבר על הזנות. הפניית האשם אל סוחרים וסרסורים אפשרה להם להתמקד בתיקונים נקודתיים בחקיקה קיימת בנוגע לשידול או בתי בושת,⁵⁹ תחת מציאת פתרונות עומק חברתיים וכלכליים. התפיסה הקרימינולוגית הקלאסית, שהתפתחה באירופה במאה ה-19,⁶⁰ ראתה בפשיעה תוצר של גורמים אינדיבידואליים ולא חברתיים. גישה זו, לצד הפחד מפני המהגרים ומעמד הפועלים, הובילה להגברת השימוש ברגולציה פלילית. הציבור, ובעיקר המעמד הבינוני, שחרד מהשינויים המואצים שעשוים היו המהגרים לייצר בחברה (וסירב ליטול אחריות לחלקו, כלקוח, בקיום הזנות והסחר), קיבל מגמה זו בברכה.⁶¹ הרגולציה הרפואית אומנם בוטלה בשנת 1866, אולם למעשה היא רק הומרה במגוון חוקים שנועדו להבטיח את המשך הפיקוח על הזנות באמצעים אחרים: חוק הנוודות משנת 1898 הפך את החיים על רווחי זונה לעבירה שעונשה 6 חודשי מאסר או קנס.⁶² עבירה זו, שהוגדרה בלונדון "חיים מרווחים לא מוסריים" (Living off immoral earning) טמנה אירוניה מרירה בהינתן תנאי העסקתם של הפועלים בלונדון בתקופה זו. העבירה לא הצריכה הוכחת התעללות, ניצול או אלימות, אלא רק הוכחה שהנאשם חי על רווחי הזונה, במלואם או בחלקם.⁶³ תיקון נוסף בחוק הפלילי משנת 1912 החמיר בעונשי הסרסורים וקבע כי ניתן להטיל עליהם עונש מלקות.⁶⁴ כך הפכה פעילות שלא זכתה לכל התייחסות משפטית בסוף המאה ה-19 לעבירה שבגינה ניתן להטיל עונש כה חמור, בתוך הרף עין היסטורי.

הבחירה להתמקד בפרט אפשרה גם את הידוק מדיניות ההגירה. מהגרים אתגרו את האוטונומיה של מדינות הלאום, את המשטר האתני שלהן, ו"העבדות הלבנה" סיפקה צידוק

58 שם.

59 "חוק הבתים הפרועים" (The Disorderly House Act 1751) קבע כי יש להעמיד לדין מנהלי בתי בושת רק אם יצרו מטרד. Disorderly Houses Act 1751, 25 Geo. 2 c. 36; חוק הנוודות (The Vagrancy Act 1824) קבע כי ניתן להעניש נשים המשוטטות במקומות ציבוריים ומתנהגות באופן לא מוסרי. Vagrancy Act 1824, 5 Geo. 4 c. 83; וחוק משטרת המטרופולין (The Metropolitan Police Act 1839) קבע כי ניתן לקנוס אישה המשדלת לזנות ומטרידה עוברים ושבים. Metropolitan Police Act 1839, 2 & 3 Vict. c. 47.

60 גל הרץ "שני פנים לקרימינולוגיה: הנס גרוס בין זיהוי פלילי לאפיון גזעי" משפט, חברה ותרבות ד: משפט ומשטרה 27 (נעמי לבנקרון ותמר קריכלי-כץ עורכות) 2021.

61 MICHAEL IGNATIEFF, A JUST MEASURE OF PAIN: THE PENITENTIARY IN THE INDUSTRIAL REVOLUTION 1750-1850 (1978).

62 Vagrancy Act 1898, 61 & 62 Vict. c. 39.

63 JULIA O'CONNELL DAVIDSON, PROSTITUTION, POWER AND FREEDOM 243 (1999).

64 Laite, *Traffickers and Pimps*, לעיל ה"ש 2, בעמ' 243.

שקשה לחלוק על חשיבותו למאבק נגדם. לפיכך, נקבעו הגבלות כניסה ואפשרות לגירוש מהגרים שיוכיחו נטיות שאינן מוסריות, לרבות העיסוק בסרסרות.⁶⁵ את עקבותיהם של תהליכים אלה ניתן למצוא הן בחקיקתן הפנימית של מדינות שונות, והן באמנות בינלאומיות משנת 1904 ואילך שנדמו מרשימות מכפי שהיו תוצריהן המועטים.⁶⁶ האמנות הראשונות היו אומנם הצהרתיות ברוכן, אך ככל שחלפו השנים הושם הדגש על רגולציה פלילית, בעוד שתהליכי מניעה ושיקום נדונו בשפה רפה יותר.⁶⁷ מגמה זו נשמרת גם כיום, קרוב ל-120 שנה מאז שהתקבלה האמנה הראשונה.⁶⁸ קואופטציה זו של הארגונים, שאימצו כמעט מראשית דרכם את מיתוס הזנות הכפויה ואת הרגולציה הפלילית ככלי מרכזי למאבק בה, צמצמה מראש את מטרות המאבק ואת אמצעיו.⁶⁹ הצורך להתאים את מבוקשם למסגרתו הצרה של המשפט מנע היווצרות חלופות יעילות יותר לשינוי חברתי, חיזק את המוסדות הקיימים על האידאולוגיה הניצבת בבסיסם, והם נטמעו בשיטת פעולתם בעודם נאבקים בה. מאבקים שהתמקדו בזירה המשפטית צמצמו את מגוון הדעות והקולות והצריכו את פריטת החזון האוטופי לפרוטות של חוקים ופסיקות, תוך התעלמות ממורכבות השדה החברתי, על שלל השחקנים והאינטרסים שבו. אך כפי שמלמדת ההיסטוריה בכלל, וזו של מאבקים חברתיים בפרט, מהפכות הנתפסות דרמטיות בראשית דרכן לרוב קורסות אל תוך עצמן, ומותירות אחריהן שובל של חורבן. וכך, גם המאבק ב"עבדות הלבנה" הוביל לתגובת נגד שתוארה בידי אמה גולדמן בשנת 1910, במאמר שלא נס ליחו גם היום:

שוחרי הקדמה שלנו נרעשים מתגליתם המפתיעה: הסחר בעבודה לבנה. העיתונים מוצפים בדיווחים על 'התנאים המחרידים' והמחוקקים כבר שוקדים על חוקים חדשים ששימו קץ לזוועה. כדאי לשים לב לכך שבכל פעם שרוצים להסיט את דעת הציבור מעוול ציבורי גדול, מכריזים על מסע צלב נגד מעשי תועבה,

- 65 לדיון בחשש ממהגרים ככוח המניע לשינוי ברגולציה של הזנות ראו Daphna Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, 28 HARV. HUM. RTS. J. 11 (2015); Don Kulick, *Sex in the New Europe: The Criminalization of Clients and Swedish Fear of Penetration*, 3 ANTHROPOLOGICAL THEORY 199, 208 (2003).
- 66 Stephen Legg, 'The Life of Individuals as Well as of Nations': *International Law and the League of Nations' Anti-Trafficking Governmentalities*, 25 LEIDEN J. INT'L L. 647 (2012).
- 67 כך למשל באמנת 1904 International Agreement for the Suppression of the (White Slave Traffic) (להלן: אמנת 1904) התבקשו המדינות החותמות להחזיר את הנשים לארצן במידת האפשר, ואם אין באפשרותן של הנשים לשאת בהוצאות המסע ואין להן בעל, קרובים או אפוטרופוס שישאו בהוצאות אלה, התבקשו המדינות לשלמן בעצמן. באמנת 1949 הרגולציה הפלילית נכללת בסעיף הפותח ושולטת בחלק הארי שלה. International Agreement for the Suppression of the "White Slave Traffic", May 18, 1904, 1 L.N.T.S 83.
- 68 פרוטוקול האו"ם, לעיל ה"ש 4.
- 69 לדיון רחב יריעה ביתרונות וחסרונות הפעילות המשפטית לשינוי חברתי לאור האפשרות לקואופטציה ראו Orly Lobel, *The Paradox of Extralegal Activism: Critical Legal Consciousness and Transformative Politics*, 120 HARV. L. REV. 937 (2007).

הימורים, מסבאות וכן הלאה. ומה יוצא מזה? הקף ההימורים גדל, הלקוחות צובאים בהמוניהם על דלתותיהן האחוריות של המסבאות, הזנות שוברת שיאים ומערכת הסרסרות ובתי הזונות מידרדרת עוד יותר. כיצד קורה שמוסד, המוכר כמעט לכל ילד, מתגלה כך פתאום? כיצד קורה שהעוול הזה, המוכר לכל סוציולוג, הופך בבת אחת לסוגיה בוערת כל כך? ההנחה שהחקירה שנערכה לאחרונה בנושא הסחר בעבודה לבנה (שהיתה אגב שטחית ביותר) גילתה משהו חדש, היא לכל הפחות מטופשת מאוד. הזנות היתה ונותרה נגע חברתי נפוץ... רק משעה שמצוקות אנושיות הופכות לצעצוע מבהיק וצבעוני פונה התינוק המגודל, ששמו המין האנושי, להתעניין בהן – לפחות לזמן מה. המין האנושי הוא תינוק גחמני מאוד: הוא תובע צעצועים חדשים מדי יום. הצעקה הצדקנית נגד הסחר בעבודה לבנה היא צעצוע כזה. היא מצליחה לשעשע את המין האנושי לזמן מה, והיא תעזור לתפור עוד כמה חליפות פוליטיות לפרזיטים שמנים הסובבים בעולם כפקחים, חוקרים, בלשים וכדומה.⁷⁰

את תגובת הנגד שיצר המאבק ב"עבדות הלבנה" ניתן לחלק לכמה קטגוריות שחזרו על עצמן עם השנים. דמותה של האישה העוסקת בזנות הותכה אל דמותם של הסרסור והסוחר, והפללתם הקרינה גם עליה. לפיכך, מצבן של הנשים שעסקו בזנות החמיר ותהליך הקרימינליזציה השפיע גם עליהן. ההתמקדות בהליך הפלילי הובילה אומנם לגידול במספר המעצרים, כתבי האישום וההרשעות שהושגו, אך רק מעטים מהם הוגשו בגין עבירות סרסרות, בעוד שרובם ייחסו עבירות ניהול בית בושת לנשים שעסקו בזנות באופן עצמאי, ומספרם של אלה עלה במהירות.⁷¹ מגמה זו השתמרה גם בראשית המאה ה-20,⁷² והובילה להפללה דה פקטו (גם אם לא בחוק) של הזנות בכללותה.⁷³ זאת, בין אם מכיוון שמספר הסרסורים בתקופה זו היה נמוך יחסית, ובין אם מכיוון שהמשטרה העדיפה להגן על האינטרסים של הבורגנות, שניסתה להעלים את הזנות מהמרחב הציבורי ומבתי הבושת באזורי מגוריה. התגברות האכיפה צמצמה את אפשרותן לנוע בין שני העולמות, ונשים שבעבר עסקו בזנות כהשלמת הכנסה, באופן תקופתי או חלקי, ונעו בין שני אלה, תויגו עתה כעברייניות וסוטרות, ולא יכלו לעוזבה.⁷⁴

התגברות האכיפה הובילה, באופן פרדוקסלי לכאורה, גם לגידול בממדי הסרסרות: נשים נאלצו, יותר מבעבר, להסתמך על צדדים שלישיים שישכרו עבורן דירה, יאתרו עבורן לקוחות או ישחררו אותן בערבות. תלותן בהם גברה, תוך שנכונותן להתלונן על ניצול ואלימות

70 אמה גולדמן "הסחר בנשים" חמישה מאמרים פמיניסטיים 23 (דפנה רוזנבליט עורכת ומתרגמת 2005).

71 מממוצע של כ-70 כתבי אישום לשנה עד שנת 1885, לכ-150 כתבי אישום בשנת 1890, 350 כתבי אישום בשנת 1900, ו-871 כתבי אישום בשנת 1904.

72 LAITE, COMMON PROSTITUTE, לעיל ה"ש 25, בעמ' 56.

73 שם.

74 WHITE, לעיל ה"ש 16, בעמ' 5.

פחתה.⁷⁵ באופן דומה המחישה רות רוזן כיצד גדל מספר הסרסורים בארה"ב באופן ניכר בראשית המאה העשרים, לאחר שהחל מאבק נגד בתי הבושת.⁷⁶ אם כן, כפי שהמחיש פרק זה, אתוס הסחר האלים בנשים, הכולל חטיפה, אונס וסרסור בידי זרים התקבל בנכונות רבה כיוון שתאם צרכים שונים של החברה ההגמונית: כלכליים, חברתיים, מגדריים ופוליטיים. זנות מקומית נדחקה לקרן זווית כעבירת מוסר ומטרד לציבור, בעוד ש"העבדות הלבנה" סיפקה מטרה ברורה למאבק, בין טוב ורע מוחלטים, ואפשרה לחדר ערכי יסוד בינלאומיים משותפים של מוסר והומניזם.⁷⁷ רכיבים אלה, שנותרו במידה רבה בעינם בשינויים מסוימים לאורך התקופה שחלפה מאז, תרמו להמשך ההתמקדות בפן אחד בלבד של הסחר ולא בעולם הזנות על כל היבטיו.

א.2. הגל השני: סחר בנשים במפנה המאה העשרים

התרחבות הפערים בין מדינות מתפתחות ומפותחות מסוף המאה העשרים הובילה למערב נחשולי מהגרים שהתדפקו על דלתותיו, ועימם התעורר מיתוס "העבדות הלבנה" וקם לתחייה. מבין מכלול התהליכים שהובילו לכך נציין כדוגמה בולטת את נפילת הגוש הסובייטי בשנת 1989, החיונית להבנת ההקשר הישראלי שבו נתמקד בפרק הבא. התפוררותה של ברית המועצות הובילה למצוקה כלכלית קשה שממנה נפגעו בעיקר נשים וילדים. העדר שלטון חוק אפקטיבי, ביטול תמיכות ממשלתיות שאפיינו את המשטר הקומוניסטי והעדר אפשרויות הגירה חוקיות למטרות עבודה תרמו למצוקה, ובמקרים רבים לפירוק התא המשפחתי. כל אלה היוו קרקע פורייה לצמיחת קבוצות פשע שעסקו בסחר בבני אדם, ובעיקר לעיסוק בזנות.⁷⁸ ברמה הגלובלית, סוחרים פועלים כיום במבנים שונים ומגוונים, החל בקבוצות פשע היררכיות מאורגנות היטב, עבור דרך קבוצות קטנות ושיתופי פעולה אקראיים ואופורטוניסטיים, וכלה בשחקנים בודדים.⁷⁹ כפי שעולה מרוב המחקרים, מעטים הסוחרים המורשעים,⁸⁰ ולרוב

Petra de Vries, 'White Slaves' in a Colonial Nation: The Dutch Campaign against the Traffic in Women in the Early Twentieth Century, 14 Soc. & LEGAL STUD. 39, 54–55 (2005); WALKOWITZ, PROSTITUTION AND VICTORIAN SOCIETY; לעיל ה"ש 25, בעמ' 211–212; LAITE, COMMON PROSTITUTE, לעיל ה"ש 25, בעמ' 132–133.

ROSEN, לעיל ה"ש 31, בעמ' 78.

A. Yasmine Rassam, *Contemporary Forms of Slavery and the Evolution of the Prohibition of Slavery and the Slave Trade Under Customary International Law*, 39 VA. J. INT'L L. 303, 307 (1999).

HUMAN TRAFFICKING IN EUROPE: CHARACTER, CAUSES AND CONSEQUENCES 83, 182–183 (Gillian Wylie & Penelope McRedmond eds., 2010).

U.N. OFF. ON DRUGS & CRIME, GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, at 13, U.N. Sales No. E.20.IV.3 (2020).

80 במליזה, למשל, בשנת 2020 התבצעו 277 חקירות, וזהו 2,229 קורבנות סחר לזנות אך רק 20 סוחרים הורשעו. Haezreena Begum & Abdul Hamid, *Sex Traffickers: Friend or foe?*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 87, 92 (2022). באוסטרליה הוגשו רק 16 כתבי אישום בעבירות סחר למטרות זנות מאז כניסת החוק למניעת סחר בבני אדם לתוקף ב-2005 ועד לשנת 2019. Alexandra L. A. Baxter & Nerida Chazal, 'It's About Survival': Court constructions

היו אלה מי מהם שפעלו באופן עצמאי ובקנה מידה קטן, למשל כמגייסים או כבעלי בתי בושת קטנים, או שמילאו תפקידי משנה ברשתות סחר בגרילים שונים.⁸¹ לעומת זאת, מדור"ח הסחר העולמי של האו"ם לשנת 2020⁸² עולה שמספר הקורבנות הגבוה ביותר שאותר ונכלל בדו"ח⁸³ היה של קורבנות שנסחרו על ידי קבוצות פשע הפועלות במבנה עסקי (57% מהקורבנות) וארגוני פשע מאורגן היררכיים (18% מהקורבנות).⁸⁴ משמע, ניתן להניח כי מרבית הסוחרים המורשעים, שמלכתחילה הינם מיעוט קטן מקרב כלל הסוחרים הפעילים, אינם אחראים לסחר בקנה מידה גדול.

מוצאם של הסוחרים תלוי באזורי פעולתם: במדינות המוצא מרבית הנאשמים בסחר הינם תושבי המקום, בעוד שבמדינות היעד מספר הזרים הנאשמים גדול יותר ממספר המקומיים.⁸⁵ בניגוד למיתוסים על חטיפה בידי זרים, מחקרים שונים מורים על הכרות מסוגים שונים ואף יחסי קרבה ומשפחה בין סוחרים במדינות המוצא לבין הקורבנות: ברומניה רבים מהסוחרים והסרורים המקומיים סוחרים בנשים המוכרות להם, לרבות בנות זוגם, לצורכי זנות או מחוצה לה;⁸⁶ ארגון האו"ם למאבק בפשע מדווח כי ב-13% מכלל מקרי סחר שנבדקו (ואשר לא כולם כללו נשים כקורבנות) היה הסוחר בן זוגה של הנסחרת.⁸⁷ ניתן להניח כי כאשר מדובר רק בסחר נשים לזנות, אחוז המקרים שבהם הסוחר הוא בן הזוג גבוה אף יותר.

of socio-economic constraints on women offenders in Australian human trafficking for sexual exploitation cases, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 121 (2022)

81 Marika McAdam & Borislav Gerasimov, *Editorial: Traffickers*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 1, 5-7, 8-9 (2022) סקירה זו מבוססת על מכלול המאמרים בגיליון המוקדש כולו לנושא הסוחרים. ממגוון המאמרים עולה כי ההרשעות אינן רבות והמורשעים הם ברובם דגי רק שפעלו בדרך כלל עצמאית או בדרג נמוך בארגון גדול יותר. ראו למשל Le Thi Hong Luong & Caitlin Wyndham, *What We Know about Human Traffickers in Vietnam*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 33, 36 (2022) למאפייני מאה מורשעים בעבירות סחר בווייטנאם, כולם מגייסים עצמאיים או נמוכי דרג; Amber Horning & Loretta J. Stalans, *Oblivious 'Sex Traffickers': Challenging Stereotypes and the Fairness of US Trafficking Laws*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 67, 85 (2022) לטענה כי בארה"ב מרבית כתבי האישום לעניין סחר מתמקדים בדגי רקק.

82 GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, לעיל ה"ש 79, בעמ' 13.
83 שם. נתונים אלה מבוססים על ראיונות עם 2,196 קורבנות סחר, אם כי לא מצוין כמה מהם נסחרו לשם ניצול לזנות.

84 הדו"ח מתייחס לארבעה מבנים ארגוניים לסחר – יחידים, שיתופי פעולה אקראיים, קבוצות פשע הפועלות במבנה עסקי (שלושה אנשים ומעלה הפועלים בצוותא באופן קבוע), וארגוני פשע מאורגן היררכיים "קלאסיים".

85 במערב ודרום אירופה 64% מהסוחרים שהורשעו היו זרים, בעיקר ממדינות אירופאיות אחרות, בעוד שבמרכז ודרום מזרח אירופה 84% מהסוחרים שהורשעו היו אזרחי המדינה, ובדרום אמריקה – 80%. GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, לעיל ה"ש 79, בעמ' 141.

86 Trine Mygind Korsby, *The Brothel Phone Number: Infrastructures of Transnational Pimping in Eastern Romania*, 35 CAMBRIDGE J. ANTHROPOLOGY 111 (2017)

87 GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, לעיל ה"ש 79, בעמ' 9.

הספרות המחקרית המועטה על סוחרי נשים לזנות מצביעה על שלושה גורמים עיקריים לפנייה לסרסרות וסחר בנשים: כלכלי, נפשי ומצבי. הראשון, הכלכלי, הוא המרכזי שביניהם, אך גם כאן קיים מנעד רחב בין מי שעושים כן מטעמים הישרדותיים ומרוויחים סכום זעום,⁸⁸ כגון אימהות חד-הוריות או נשים שעסקו בעבר בזנות,⁸⁹ לבין מי שמטרתם היא מימון פעילותם של ארגוני פשיעה או טרור. כך למשל ארגון הטרור "המדינה האסלאמית" (דעא"ש) סוחר בנערות ורווקות בשוקי שפחות וירטואליים.⁹⁰

הגורם השני לעיסוק בסחר הוא הנפשי, אך הוא נע בין הקוטב הקורבני, ובעיקר נשים שהיו קורבנות התעללות מסוגים שונים, לרבות גילוי עריות, אלימות, ניצול מיני, זנות וסחר,⁹¹ לבין הקוטב העברייני ובו פושעים בעלי נטיות פסיכופתיות.⁹² גם כאן, לא ניתן לנתק את הדיון מהקשרים רגולטוריים: למענה שתיתן המדינה (או תימנע מלתת) לבעיות

88 ניתן להשוות את מצבם של חלק מ"סוחרים" אלה לסוחרי סמים, המשתייכים אף הם ברובם לשולי החברה, ורבים מהם גדלו בעוני, אפליה, התקשו למצוא תעסוקה נורמטיבית וחיו באזורים שבהם אחוז פשיעה גבוה. הם עצמם מכורים לסמים (או היו בעבר). לעיתים העבירה שבגינה הורשעו התמצתה ברכישת מנת סם כפולה ומכירת חלקה במטרה לממן את הצריכה העצמית, אך החוק מתייחס לכך כאל סחר בסמים. William J. Stuntz, *Race, Class and Drugs*, 98 COLUM. L. REV. 1795 (1998).

89 U.N. OFF. ON DRUGS & CRIME, FEMALE VICTIMS OF TRAFFICKING FOR SEXUAL EXPLOITATION (VICTIMS AS DEFENDANTS: (להלן: AS DEFENDANTS: A CASE LAW ANALYSIS 58 (2020).

90 THE FINANCIAL ACTION TASK FORCE, FINANCING OF THE TERRORIST ORGANISATION ISLAMIC STATES IN IRAQ AND THE LEVANT (ISIL) (2015).

91 Presentation at The Vienna Forum to Fight Human Trafficking Workshop: Profiling the Traffickers (Feb. 13–15, 2008); Shared Hope Int'l, RESPONDING TO SEX TRAFFICKING: VICTIM-OFFENDER INTERSECTIONALITY 18, 26 (2020). בעניין רוביטל בקנדה קבעה חוות דעת פסיכולוגית כי נערה בת 18 סייעה לבן זוגה לסרסר בשתי נערות צעירות מכיוון שסבלה מפוסט טראומה בשל ניצולה שלה בעבר. R v. Robitaille, 2017 CarswellOnt 18027 (Can. Ont.). בתיק אחר, נאשמת בסחר זוכתה אף על פי שהוכחו האישומים נגדה, בהתבסס על חוות דעת פסיכולוגית שקבעה כי היא קורבן טראומה קשה וניסתה לשים קץ לחייה פעמים מספר בשנים האחרונות. Case Law Database – Case no. 91017032, U.N. OFF. ON DRUGS & CRIME, <https://bit.ly/3F5kCAn>. גם בעניין C.M.S הגיע בית המשפט בארגנטינה להחלטה דומה בשל היותה קורבן לסחר ואלימות בעבר שיצרו אצלה טראומה, אף על פי שבעת ביצוע העבירה כבר לא הייתה קורבן סחר. VICTIMS AS DEFENDANTS, לעיל ה"ש 89, בעמ' 60. לדיון נוסף בקשר בין טראומה והתנהגות אלימה, ראו Rachel Wamser-Nanney et al., *Trauma, Exposure, Posttraumatic Stress Disorder, and Aggression Among Civilian Females*, 36 J. INTERPERSONAL VIOLENCE NP9649 (2021); Vittoria Ardino, *Offending Behaviour: The Role of Trauma and PTSD*, 3 EUR. J. PSYCHOTRAUMATOLOGY (2012).

92 בעלי הפרעה הבאה לידי ביטוי בהעדר יכולות אמפטיה, מניפולטיביות ואימפולסיביות, אשר ציوتם לחוקים ונורמות מבוסס רק על ניתוח שלהם בנוגע למידה שבה אלה מסייעים להם להשיג את מטרתם. Jennifer Okeke et al., *Traffickers: Are They Business People, Psychopaths or Both?*, in MODERN SLAVERY AND HUMAN TRAFFICKING (Jane Reeves ed., 2020); A. Spidel et al., *The Psychopath as Pimp*, 4 CANADIAN J. POLICE & SEC. SERVICES 205 (2006).

אלה של מחלות נפש ו/או קורבנות, בשילוב עם בעיות המתפתחות על רקע חברתי-כלכלי, תהיה השפעה מסוימת על אפשרות הפנייה לפשיעה של הסובלים מהם. הגורם השלישי הוא הגורם המצבי: מי שפנו לכך בעקבות רגולציה מדינתית נוחה (כמו במקרה הישראלי) או הזדמנויות מהסוג שיצרה התפתחות האינטרנט, שאפשר פעילות בהיקף מצומצם עבור מי שבנסיבות אחרות ייתכן שלא היה עוסק בסחר. האפשרות לגייס נשים ברשת, לספק שירותים באמצעות סרטונים ושירותי סטרימינג, וללא חשיפה בספרה הציבורית השפיעה קרוב לוודאי על ממדי קבוצה זו,⁹³ ואולי גם על ירידת גילם הממוצע של סוחרים, כפי שהמחיש מחקר על אודותיהם בהולנד בין השנים 2015–2019.⁹⁴ שלוש הקבוצות אינן מנותקות זו מזו, ומובן כי מרבית הסוחרים ייפלו לתוך יותר ממשבצת אחת, ובפרט יפעלו מתוך שילוב של הגורם הכלכלי והגורם המצבי – למשל העדר אפשרויות כלכליות חוקיות בשילוב הזדמנות לגייס ולסחור בנשים המעוניינות להגר בשל אותו קושי כלכלי.⁹⁵

נשים סוחרות הן קבוצה נפרדת שתצדיק מחקר נפרד, אך בקצרה נציין כאן כי באופן מעניין, שיעורן של נשים בעולם הסחר גבוה משיעורן הממוצע בפשיעה בכללותה.⁹⁶ פנייתן לעולם זה נבעה ממפגש אינטרסים בינן לבין הסוחרים: הן פנו (או נאלצו לפנות) לעסוק בסחר אם עסקו בעברן בזנות (גם כקורבנות סחר), ולעיתים יצרו תהליך של נרמול ליחס האלים המתמשך כלפיהן; ניהלו יחסים זוגיים עם סוחר נשים; נכפו בידי בן הזוג; או הגיעו לסחר (ובדרך כלל לזנות ואז לסחר) במקרים של הישרדות כלכלית מהסוג שצוין לעיל.⁹⁷ מנקודת מבטם של הסוחרים השתלם גיוסן של נשים סוחרות בשל אכיפה מועטה יותר כלפיהן; סיכוי מוגבר לעונש מקל אם תיתפסנה;⁹⁸ ובפרט סיכוייהן הגבוהים יותר כמגייסות לזכות באמונן של נשים מועמדות לסחר במדינות המוצא, ובייחוד אם הן חולקות עימן את אותם שורשים לאומיים, תרבותיים וחברתיים.⁹⁹ חלק מהנאשמות היו אהיות, בנות דוד או אימהות של הנשים או הנערות שאותן גייסו.¹⁰⁰ עם זאת, מסלולן של הנשים בעולם הסחר

- 93 GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS, לעיל ה"ש 79, בעמ' 119.
- 94 NAT'L RAPPOREUR ON TRAFFICKING HUM. BEINGS & SEXUAL VIOLENCE AGAINST CHILD., HUMAN TRAFFICKING OFFENDERS MONITORING REPORT 2015–2019 2–5 (2021).
- 95 ראו למשל Luong & Wyndham, לעיל ה"ש 81.
- 96 VICTIMS AS DEFENDANTS, לעיל ה"ש 89, בעמ' 1.
- 97 שם, וראו גם Miriam Wijkman & Edward Kleemans, *Female Offenders of Human Trafficking and Sexual Exploitation*, 72 CRIME, L. & SOC. CHANGE 53, 61–63 (2019); VICTIMS AS DEFENDANTS, לעיל ה"ש 89, בעמ' 5, 37.
- 98 על הגישה ה"אברית" ראו נויה רימלט "כאשר נשים נעשות אלימות" פלילים י 277 (2001); Dominique Eve Roe-Sepowitz et al., *The Sexual Exploitation of Girls in the United States: The Role of Female Pimps*, 30 J. INTERPERSONAL VIOLENCE 2814 (2015).
- 99 The Vienna Forum to Fight Human Trafficking, לעיל ה"ש 91. לעיתים הן מגייסות נשים מאותה מדינת מוצא ואפילו מאותה עיר שממנה הגיעו. ראו VICTIMS AS DEFENDANTS, לעיל ה"ש 89, בעמ' 526; Wijkman & Kleemans, לעיל ה"ש 97, בעמ' 59, 64.
- 100 VICTIMS AS DEFENDANTS, לעיל ה"ש 89, בעמ' 5.

מושפע מתפיסות עולם מגדריות, ממש כמו שוק העבודה הנורמטיבי, ולרוב הן נותרות בתחתית ההיררכיה הארגונית.¹⁰¹

בהעדר מידע ברור וזמין (ולעיתים תוך התעלמות ממידע קיים) נותר מיתוס "העבדות הלבנה" סוגיה מסקרנת ומטילת אימה, שאפשרה את מסגורם של סוחרים וקורבנותיהם באופן שטוח וחד-ממדי. זיהויו של המנצל עם מיעוט אתני או זרות רק העצים את העניין בתופעה והפך אותה לכלי יעיל עבור ארגונים לאומניים. על המידה של הצלחת הטמעתם של דימויים אלה, ושעתוקם באמצעות ייצוגים תרבותיים, ניתן ללמוד ממחקרים שונים על אודותיהם שנערכו בשנים האחרונות, כמו גם מסקרים שבחנו את עמדות הציבור הצורך ייצוגים אלה. כך למשל ניתוח קרימינולוגי-תרבותי על ייצוגים תרבותיים של סוחרים בטלוויזיה ובקולנוע המחיש כיצד שורטטה דמותם כהתגלמות הרוע, באמצעות נרטיבים של מסתורין, דחייה, פחד ותשוקה.¹⁰² בספרי קומיקס שפורסמו בין השנים 1991-2012 בארה"ב ועסקו בסחר בבני אדם עלה כי ברובם המכריע (85%) הופיע הסוחר בתור נבל-על, גורם יחיד לסחר, המטופל באלימות בידי גיבור-על, אך מבלי שזה האחרון יטרח לסייע לקורבן מעבר לחיסולו של הסוחר.¹⁰³ ניתוח ידיעות על סחר לזנות שפורסמו בעיתונות האמריקאית בין השנים 2001-2013 מצא כי הסוחרים שהוצגו בהם היו באופן גורף שחורים, והם הוצגו כאלימים, מניפולטיביים וכוחניים.¹⁰⁴ בפוסטר שהופץ למטרות הסברה נגד סחר בבני אדם בארה"ב בשנים האחרונות נראו ידיו של גבר שחור מכסות את פיה של ילדה לבנה. זאת, אף על פי שרבות מן הקורבנות הן נשים ונערות שחורות או משתייכות לקבוצות מיעוט אחרות, והסוחרים מגיעים מקבוצות אוכלוסייה שונות.¹⁰⁵

דימויים אלה מועצמים בידי גורמי שוליים שונים, כמו למשל תנועת הקיואנון (QAnon) בארה"ב העוסקת בהפצת תאוריות קונספירציה גזעניות, מיוזגניות ופטרנליסטיות. יחידים המושפעים מתאוריית הקיואנון ביצעו בשנים האחרונות פעולות טרור אחדות ברחבי ארה"ב, ופעיליה בלטו בנוכחותם בעת ההסתערות על גבעת הקפיטול בינואר 2021.¹⁰⁶ בבסיסה, תנועה זו החלה בחרושת שמועות אנונימית על קיומה של רשת תומכי שטן פדופילים

101 ש.ם.

Christiana Gregoriou & Ilse A. Ras, *Representations of Transnational Human Trafficking: A Critical Review*, in REPRESENTATIONS OF TRANSNATIONAL HUMAN TRAFFICKING: PRESENT DAY NEWS MEDIA, TRUE CRIME AND FICTION 1 (Christiana Gregoriou ed., 2018)

Bond Benton & Daniela Peterka-Benton, *When the Abyss Looks Back: Treatments of Human Trafficking in Superhero Comic Books*, 1 POPULAR CULTURE STUD. J. 18 (2013)

Ngan Ta, News Coverage of Sex Trafficking in the US: The Portrayal of Sex Traffickers (Sep. 2014) (M.A. thesis, Oregon University)

Lara B. Gerassi & Andrea J. Nicholas, *Social Work Education that Addresses Trafficking for Sexual Exploitation: An Intersectional, Antioppressive Practice Framework*, 17 ANTI-TRAFFICKING REV. 20, 35-36 (2021)

Daniel Bessner & Amber A'lee Frost, *How the QAnon Cult Stormed the Capitol*, JACOBIN (Jan. 19, 2021), <https://jacobinmag.com/2021/01/q-anon-cult-capitol-hill-riot-trump>; Mike Wendling, *QAnon: What is it and Where Did it Come From?*, BBC NEWS (Jan. 6, 2021), <https://www.bbc.com/news/53498434>; Christopher Bollyn, *Israel's Slave*

הסוחרים בילדים, שעמיהם נמנית לטענתם מזכירת המדינה לשעבר הילרי קלינטון, בעוד שהנשיא לשעבר דונאלד טראמפ נלחם לטענתם ברשת זו בסתר מלחמת חורמה.¹⁰⁷ כך באופן דומה עשו גורמים אנטישמיים (לרבות מכחישי שואה, כנסיות רדיקליות ותומכי תנועת העליונות הלכנה בארה"ב) שימוש בסחר בנשים לישראל בשנות התשעים וראשית המאה ה-21 לביסוס תאוריות אנטישמיות, והטלת האחריות לקיום כלל הסחר העולמי למטרות זנות על יהודים וישראלים בלבד.¹⁰⁸

אך לא רק קבוצות שוליים מאמצות דימויים אלה: במחקר שבחן עמדות סטודנטים מפורטוגל (N=199) בנוגע לסוחרים וקורבנותיהם, נמצאו סטראוטיפים דיכוטומיים של טוב ורע על אודותיהם.¹⁰⁹ הדימוי הנפוץ שהוזכר על ידם לסוחרים היה של גברים המבוגרים מקורבנותיהם, עשירים, אכזריים, ערמומיים, מניפולטיביים, תאבי בצע, בעלי רקע פלילי, שמראם שונה מזה של אנשים אחרים ומקל על זיהוים.

כל אלה השפיעו על המאבק בסחר בכני אדם הן בזירה המקומית והן בזירה הבינלאומית. מרבית מדינות מערב אירופה אימצו לאורך המאה ה-20 את הגישה האבולישיוניסטית, המפלילה את הצדדים המרוויחים מניצול הנשים אך לא בהכרח את הנשים עצמן. לקראת סיום המאה ניתן להצביע על שני תהליכים עיקריים שהתרחשו: שימוש גובר במשפט הפלילי לצורך פיקוח של המדינה על אזרחיה, ומאבקים שנוהלו ביחד ולחוד בידי מדינות שונות בסחר בכני אדם, לפי הקווים המנחים של פרוטוקול האו"ם, ונעמוד על שני אלה לפי סדרם. השימוש הגובר במשפט הפלילי בתקופה זו, תהליך שהומשג בידי ג'ונתן סימון כ-"Governing through crime": פיקוח המדינה על אזרחיה באמצעות הפשע והפחד מפניו, באמצעות עבירות סל כגון שוטטות ומטרד לציבור או באמצעות שיטור יתר כנגד קבוצות חשודות, חקיקת עבירות חדשות, החמרת עונשן של ישנות, והרחבת כוחה וסמכויותיה של המשטרה.¹¹⁰ גם מהלכים שנעשו בידי התנועה הפרוגרסיבית בניסיון להענקת זכויות לנפגעי עבירה הובילו בסופו של דבר לעיצוב מדיניות ענישה מחמירה כלפי נאשמים וצמצום זכויותיהם. זאת ללא כל קשר לאינטרס של הקורבנות, אלא כיוון שקל יותר להחמיר בענישה מאשר להקדיש מימון ממשלתי לשיקום.¹¹¹

Trade Continues Unabated, JUSTICE4POLAND (Dec. 10, 2002), <https://justice4poland.com/2016/07/21/world-wide-white-slave-trade-centred-in-israel/>.

Bond Benton & Daniela Peterka-Benton, *Truth as a Victim: The Challenge of Anti-Trafficking Education in the Age of Q*, 17 ANTI-TRAFFICKING REV. 113, 114 (2021) 107

William L. Pierce, *Jews and the White Slaves Trade*, NAT'L VANGUARD (Mar. 5, 2016), <https://nationalvanguard.org/2016/03/jews-and-the-white-slave-trade-2> 108

Ângela Fernandes et al., "Who are the Victims, Who are the Traffickers?" *University Students' Portrayals on Human Trafficking*, 15 VICTIMS & OFFENDERS 243 (2020) 109

Jonathan Simon, *Megan's Law: Crime and Democracy in Late Modern America*, 25 L. & SOC. INQUIRY 1111 (2000); JONATHAN SIMON, GOVERNING THROUGH CRIME: HOW THE WAR ON CRIME TRANSFORMED AMERICAN DEMOCRACY AND CREATED A CULTURE OF FEAR (2007); Gary Stewart, *Black Code and Broken Windows: The Legacy of Racial Hegemony in Anti-Gang Civil Injunctions*, 107 YALE L. J. 2249 (1998) 110

.Lynne N. Henderson, *The Wrongs of Victim's Rights*, 37 STAN. L. REV. 937 (1985) 111

הביקורת הנאו-ליברלית הצביעה על אינטרס נוסף לשימוש המוגבר שנעשה בידוי המדינה במשפט הפלילי: לא רק לצורך פיקוח ושליטה על אזרחים, כי אם גם לצורך הסוואת חוסר יכולתה או רצונה להתמודד עם בעיות מתחום הרווחה והכלכלה.¹¹² לפיכך, המשפט הפלילי דן את הפרט, תוך התעלמות מבעיות העומק המובילות לפשיעה, ובתוך כך פוגע בקבוצות מיעוט חלשות ממילא.¹¹³ היבט נפרד של ביקורת זו התמקד במאבקים פמיניסטיים שנשענו במידה גוברת על כוחו הדכאני של המשפט הפלילי, תוך שיתוף פעולה עם גורמים שמרניים, להשגת יעדיהם.¹¹⁴

פרוטוקול האו"ם משנת 2000, מעצם היותו מסמך נלווה לאמנה למאבק בפשע המאורגן, התבסס בעיקר על שיטות פעולה מתחום המשפט הפלילי. הוא הגדיר את הסחר ככולל מגוון פעולות, לרבות גיוס הקורבן, הובלתו, העברתו או מתן מחסה לשם ניצולו, ותוך שימוש באחד מאלה: כוח, כפייה, חטיפה, הונאה ועוד. אם הקורבן היה ילד, לא נדרשו אמצעי כפייה לצורך הוכחת הסחר.¹¹⁵ כבר כאן נבלעה דמותו של הסרסור בתוך שרשרת פעולות הסחר, כמי שמסייע ל"הובלתו, העברתו או מתן מחסה לשם ניצולו". הפרוטוקול דרש מן המדינות החתומות עליו להיאבק בסחר בשלושה מישורים: פלילי, מניעתי והגנה על הקורבנות. בניסיון להגדיל ככל הניתן את מספרן של המדינות החותמות על הפרוטוקול, הוא נוסח בצורה שתמנע ממנו לקרוא תיגר על ריבונותן. לפיכך, הדרישה לשימוש בדין הפלילי הועמדה במרכזו, בעוד שהמניעה וההגנה על הקורבנות נותרו תלויות בשיקול דעתן של המדינות החותמות. כיום הופלל הסחר בנשים ברוב מדינות העולם תוך אימוץ הגדרת הפרוטוקול, ומוענקת הגנה (אם כי חלקית ובלתי מספקת לרוב) לקורבנותיו.¹¹⁶ בנוסף, במספר גדל

Rutvica Andrijasevic & Nicola Mai, *Trafficking (in) Representations: Understanding the Recurring Appeal of Victimhood and Slavery in Neoliberal Times*, 7 ANTI-TRAFFICKING 120. Benton & Peterka-Benton; Rev. 1 (2016), לעיל ה"ש 107, בעמ' 120.

Barbara A. Hudson, *Punishing the Poor: A Critique of the Dominance of Legal Reasoning in Penal Policy and Practice*, in PENAL THEORY AND PRACTICE: TRADITION AND INNOVATION IN CRIMINAL JUSTICE 292 (Antony Duff et al. eds., 1994); Bernard E. Harcourt, *Neoliberal Penalty: A Brief Genealogy*, 14 THEORETICAL CRIMINOLOGY 1 (2009). לגישה המציעה מבט מעט אופטימי יותר, של שינוי המתחיל להתרחש במדיניות הענישה של ארה"ב, ואף זאת – מתוך שיקולים כלכליים, ראו HADAR AVIRAM, CHEAP ON CRIME: RECESSION-ERA POLITICS AND THE TRANSFORMATION OF AMERICAN PUNISHMENT (2015).

Aya Gruber, *The Troubling Alliance Between Feminism and Policing*, CAL. L. REV. BLOG (Sept. 2020), <https://www.californialawreview.org/feminism-and-policing>; JANET HALLEY, PRABHA KOTISWARAN, RACHEL REBOUCHE & HILA SHAMIR, GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION (2018). מגמה זו באה לידי ביטוי בישראל בקידום החוק לאיסור צריכת שירותי זנות, שעבר הודות לשיתוף פעולה בין ח"כ מהימין הדתי-שמרני לבין ח"כ פמיניסטיות רדיקליות.

פרוטוקול האו"ם, לעיל ה"ש 4.

לסקירה של החקיקה במדינות השונות ראו דו"חות מחלקת המדינה של ארה"ב בנושא. ראו *Trafficking in Persons Report*, לעיל ה"ש 12.

והולך של מדינות הפלילו גם את הלקוחות בשנים האחרונות.¹¹⁷ אף על פי שהפרוטוקול מבקש למגר את תופעת הסחר בבני אדם, הוא אינו מתייחס כלל לצורך לטפל בתופעות החברתיות-כלכליות הדוחפות לסחר הן את הקורבנות והן רבים מהסוחרים.

ב. "הפרזיטים האנושיים" – סוחרים וסרסורים יהודים וישראלים

ב.1. יהדות התפוצות בסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20

אחד הדברים שהסעיר את הרוחות באנייה וליכד את שירת נוסעיה למעשה משותף – היתה התגלית אשר גילו, כי סוחרים נפשות מובילים בה בחורה יהודיה לאסטמבול. האיש, אשר ברשותו היתה הנערה, נטל ממנה את הפספורט שלה ולא התיר לה לבוא בחברת הנוסעים. מיד התארגנה כל השיירה כולה לפעולה. שלמה צמח מספר, כי עליו ועל דוד גרין הוטל לנהל את המשא-ומתן עם הבחורה ועם רב החובל הרוסי של האניה, – אף הצליחו בשליחותם זו. הבחורה לא ירדה באסטמבול וכל החבורה צהלה ושמחה.¹¹⁸

התהליכים שתוארו בפרק הראשון לא פסחו גם על הקהילות היהודיות באירופה בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, ואולי אף באו לידי ביטוי בעוצמה רבה יותר בשל השתייכותן לקבוצת מיעוט נרדפת. בסוף המאה ה-19 חיו ברוסיה הצארית לברדה חמישה מיליון יהודים. הם הוגבלו למגורים בתחום המושב וסבלו ממצוקה כלכלית, מאבטלה, מצפיפות ומאנטישמיות שהביאה עימה פרעות ורדיפות שלטוניות. בנסיבות אלה אין פלא כי שיעורם של העוסקים בזנות, בסרסרות ובסחר בנשים מבין היהודים היה גבוה במדינות מסוימות משיעורם באוכלוסיית המדינה. עובדה זו, לצד משבר ההנהגה המסורתית בקהילות היהודיות של מזרח אירופה במפנה המאה, הובילו לפאניקה מוסרית דומה לזו שהתרחשה במדינות מערב אירופה.¹¹⁹

בתקופה זו החל גל הגירה בינלאומי נרחב בהיקפו, ועד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה היגרו 2.5 מיליון יהודים מאירופה, רובם לארה"ב. בתוכו השתלבו גם מי שסחרו בנשים לארגנטינה, קושטא ויעדים נוספים, ובשיכוני העוני שבהם נקלטו מהגרים יהודים במדינות היעד התפתחה הזנות ועימה מיתוס "העבדות הלבנה". אף על פי שהדגש בתקשורת היהודית הושם על הונאה ומרמה של הנשים בנוגע למטרת הגירתן, כפועל רבות מהן ידעו שהן עומדות לעסוק בזנות אך העדיפו על פני המצוקה במדינות מוצאן.¹²⁰

117 לבנקרון "האם יוכלו כלי האדון", לעיל ה"ש 11.

118 ברכה חסד דוד בן-גוריון ודודו 60 (תשי"ב).

119 אלכסנדרה יקובצ'אק "יהודים, זנות ומשבר ההנהגה המסורתית בחברה היהודית במזרח אירופה" גלעד כו-כז 15 (2021). להיבטים נוספים של הסחר בנשים יהודיות בתקופה זו ראו בין היתר חיים אבני טמאים: סחר בנשים בארגנטינה ובישראל (2009); אריה גרטנר "יהדות אנגליה והסחר הבינלאומי בזונות 1880-1914" זמנים 20, 45 (19186); גור אלרואי אימיגרנטים: ההגירה היהודית לארץ ישראל בראשית המאה העשרים 146-150 (2004); נלי לט "זנות וסחר בנשים בחברה היהודית בתחילת המאה ה-20" כיוונים חדשים 5, 214 (2001).

120 ראו למשל Knepper, לעיל ה"ש 42.

שורת ספרים וסיפורים של סופרים יהודים התייחסה לסוגיה זו. באחד מהם, סיפור קצר של שלום עליכם, צעיר יהודי סקרן מנסה להבין במה עוסק שכנו לרכבת, אדם אמיד שמציג עצמו בפניו במהלך הנסיעה כבעל עסקים חובקי עולם, שמרכזם בבואנוס איירס.¹²¹ הצעיר אינו מצליח לפענח את התעלומה, שהתשובה לה ברורה לכל קורא יהודי בן התקופה מהדברים שהסוחר אומר. בין היתר הוא אומר לו "אני מספק לציבור סחורה; סחורה שכולם מכירים ורק אף אחד לא מדבר עליה".¹²² כשהצעיר עומד לרדת מהרכבת, הוא מפזיר בסוחר לספר לו מה תחום עיסוקו. "לא באתרוגים ידידי, לא באתרוגים אני סוחר", היא התשובה המבודחת שעימה חותם שלום עליכם את הסיפור.¹²³

אך על אף הביקורת החריפה שמותח שלום עליכם בסיפורו על הסוחר ועל החברה היהודית המעלימה עין מן הסחר, הוא מנסה בדרך עקיפה ליצור ולו מעט אמפטיה בקרב קוראיו כלפי הסוחר עצמו, המספר לשכנו כיצד התגלגל לעסוק בסחר בנשים: "גודלתי על סטירות-לחי מצלצלות, חבטות יבשות, אגרופי ברזל, ניצוצות אדומים לנגד העיניים, סימנים כחולים על הגוף ונוסף על כך – קיבה רעבה. שום דבר, אתה שומע, אני לא זוכר כמו את הרעב. רעב יצאתי לעולמו של הקדוש ברוך הוא, ורעב הייתי מיום שעמדתי על דעתי".¹²⁴ גם בארץ ישראל העות'מאנית השפיעה המצוקה הכלכלית על התפתחותן של הזנות והסרסרות. בראשית המאה ה-20 התריעה העיתונות בירושלים בפני היישוב הישן "להשמר ולהזהר מרשת זו טמנו לבנותם אנשים רשעים אשר לדאבון לבנו בשם ישראל יכוננו".¹²⁵ אדם שניהל בית בושת נפסל מלהצטרף למניין, לחתן את בני משפחתו, למול את בניו או להיקבר בקבר ישראל.¹²⁶ הם המשיכו לפעול גם בתקופת המנדט במגוון של תפקידי תיווך, אך מעט ידוע על פעילותם.¹²⁷

דוד גרין, שהפלגתו לארץ ישראל פתחה פרק זה, היה אחד מאותם מהגרים שעזבו את מזרח אירופה בראשית המאה ה-20, והפך לימים לדוד בן-גוריון, ראש ממשלת ישראל הראשון. בשבתו ככלא בפולין זמן קצר לפני הפלגתו, בשל פעילותו הפוליטית, נחרד לגלות את שותפיו לתא: "ראיתי שם בפעם הראשונה סוחרים נשים. שמעתי גם לשון כזו, שזיעזעה אותי. זו היתה חלאת המין האנושי. סחר הנשים היה נתון כולו בידי יהודים. עד אז לא העליתי על דעתי, שאנשים כאלה קיימים".¹²⁸ המפגש עם סוחרים הנשים על הספינה הסתיים לכאורה בניצחוננו, ראשון מני רבים אשר להם קיווה בארץ ישראל. עם זאת, קשה שלא לתהות מדוע, אם המדובר היה בחטיפה, נזדקקו בן-גוריון וחבריו לנהל "משא-ומתן

- 121 שלום עליכם "האיש מבואנוס איירס" סיפורי רכבת 55 (דן מירון עורך ומתרגם 1989).
- 122 שם, בעמ' 63.
- 123 שם, בעמ' 69.
- 124 שם, בעמ' 57.
- 125 "בוענאס איירעס" המליץ 25.9.1896, 4.
- 126 מרגלית שילה נסיכה או שבוייה? החוויה הנשים של היישוב בירושלים 1840–1914–231 (2001).
- 127 דבורה ברנשטיין נשים בשוליים: מגדר ולאומיות בתל אביב המנדטורית 209–211 (2008).
- 128 מיכאל בר-זוהר בן-גוריון א 41 (1987). בסלוניקי, שאליה הגיע בשנת 1911, הוזהר בן-גוריון שלא לחשוף את דבר היותו אשכנזי, בשל הזהות שהייתה קיימת בין אשכנזים לסוחרים נשים בתפיסת הציבור. אליהו אלישר עם אחד, חליפת מכתבים עם דוד בן-גוריון 45 (1973).

עם הבחורה". משא ומתן זה יש בו אולי כדי לרמז שהנערה לא התנגדה בהכרח למסעה, אלא ביקשה לברוח מן העוני והדלות שאפיינו את יהודי פולין, מבלי שיהיו בידיה האמצעים לעשות כן באופן אחר. אך בן-גוריון ידע כי אין "בהצלתה" סוף פסוק, וכיומנו כתב כי צפויות סכנות לעם היהודי גם בארץ ישראל: "אפשר להקים חברה שתהא לקלון. אין קסם בא"י. גם שם אפשר להתנוון. יש גם שם סחרי נשים"¹²⁹.

ב.2. 1948–1992: העלייה הגדולה ותוצריה

הקמת המדינה שינתה במידה רבה את מאפייני הסרסרות והסחר בנשים, את ממדיהם, אך גם – ואולי בעיקר – את היחס כלפיהם. האוכלוסייה הוכפלה תוך זמן קצר, והפכה מיישוב הומוגני יחסית מבחינה אתנית, שהתקיים בחסותה של מדיניות הגירה בדרגית בתקופת המנדט הבריטי, ליישוב הטרוגני שחבריו הגיעו ממדינות רבות ושונות. כל אלה יצרו תהליכים שדמו במידה רבה למקביליהם שתוארו בפרקים הקודמים, ואולי אף באופן מוגבר בשל מאפייניה הייחודיים של התקופה, ובעיקר הגירה המונית מהירה בהיקף שלא נודע כמותו, שהוביל גם למצוקות כלכליות רבות.¹³⁰ חשש שנוצר מפני מהגרים כנשאים של פשיעה ומחלות הפך את הזנות למושא דאגה מצד החברה והמדינה. אופייה האירופוצנטרי של הצינונות יצר פריזמה אוריינטליסטית שבאמצעותה תויגו בעיקר העולים ממדינות צפון אפריקה כפרימיטיביים ונחותים מיומם הראשון, איום על החברה המודרנית והמערכתית שאפפה הצינונות להקים.¹³¹ הופעת הזנות והסרסרות בקרבם נתפסה כהמחשה להתגשמותם של חששות אלה, והם הובלטו בשיח הציבורי כסממניה המובהקים.

אריה גלבלום, עיתונאי "הארץ", כתב לאחר חודש שבו שהה עם העולים מצפון אפריקה במעברה, כי הם "נתונים לגמרי למשחק האינסטינקטים הפרימיטיביים והפראיים... בפינות מגוריהם של האפריקאים במחנות תמצא את הזוהמה, משחק הקלפים בכסף, שתייה לשוכרה וזנות"¹³². כתבותיו של גלבלום שרטטו דיוקן קיבוצי שלילי שלהם, המאיים על האזרחות הנורמטיבית, ועוררו הדים רבים.¹³³ כתבות מעין אלה של גלבלום ואחרים עוררו ביישוב הוותיק חשש מפני פשיעת המהגרים, אף על פי שחשש זה לא היה מגובה בנתוני המשטרה,

129 יומן דוד בן-גוריון 20.07.1928. מצוטט אצל דוד אוחנה משיחות וממלכתיות: בן-גוריון והאינטלקטואלים: בין חזון מדיני לתאולוגיה פוליטית 1 (2003).

130 אורית רוזין חובת האהבה הקשה: יחיד וקולקטיב בישראל בשנות החמישים (2008); הדורה הכהן עולים בסערה: העלייה הגדולה וקליטתה בישראל 1948–1953 (1994).

131 הנרייט דהאן כלב "חקר המזרחים בסוציולוגיה הישראלית: המרוקאים כ'מקרה' של המקרה" פעמים 108, 87 (תשס"ז).

132 אריה גלבלום "חודש ימים הייתי עולה חדש – ללא סייגים וללא בושה" הארץ 17.4.1949; אריה גלבלום "חודש ימים הייתי עולה חדש – זהירות: מגפות!" הארץ 18.4.1949; אריה גלבלום "חודש ימים הייתי עולה חדש – עליית תימן ובעית אפריקה" הארץ 22.4.1949. הציטוט לעיל לקוח מן האחרונה.

133 לדיון בכתבותיו של גלבלום והשפעותיהן על עיצוב הדימוי של הקהילה המרוקאית בישראל ראו ירון צור "אימת הקרנבל – 'המרוקנים' והתמורה כבעיה העדתית בישראל הצעירה" אלפיים 19, 126 (2000); אבי פיקאר "יחסו של עיתון הארץ לעלייתם של יהודי צפון אפריקה" ישראל 117, 10 (2006).

והנתונים הורו על כך שגם ילידות ישראל ועולות מאירופה עסקו בזנות.¹³⁴ מיתוס "העבדות הלכנה" היגר אף הוא לישראל עם רכבות העולים שהגיעו אליה.

ואומנם, נערות ונשים הגיעו לזנות על רקע מצוקות התקופה: הגירה, התפרקות התא המשפחתי או פירוקו ככוונה תחילה בידי הרשויות, קשיים חברתיים וכלכליים וההתנגשות בין התרבות הקולטת לתרבות העולים. כשליש מהן היו גרושות, שיעור גבוה בהרבה משיעורן באוכלוסייה הכללית,¹³⁵ וכשליש הרו מחוץ לנישואים בטרם החלו לעסוק בזנות.¹³⁶ בעניין אביסידון מתוארת פרשת חטיפה ומכירתה של ילדה בת 13, שנכפתה לעסוק בזנות. בית המשפט העליון קבע ש"המעשה הוא איום,"¹³⁷ אך נמנע מלציין את העובדות שגרמו לילדה ללכת עם הנאשם: היא סיפרה לו שנאנסה בעברה וחוששת שנפגעו סיכוייה להינשא, והוא הבטיח לברר אפשרות שתינשא לאחיו. אין לחלוק על חומרת הפרשה, אך ראוי לשים לב גם לעוצמתה של הנורמה החברתית ביחס למוסר הנשי והייאוש שיצרה אצל ילדה כה צעירה, שהקלה על ניצולה.

הסרסורים ידעו לנצל תנאים אלה לטובתם, אך לא ייצרו אותם מלכתחילה. עבור הנשים הייתה הזנות אמצעי קיום זמני, ולרוב עזבו אותה אם חל שיפור במצבן הכלכלי, עזיבה שהתאפשרה אם עיסוקן לא נחשף לסביבתן הקרובה.¹³⁸ בדומה לכריטיניה בעידן המהפכה התעשייתית, את גורמי הפנייה לזנות ניתן היה למצוא בתנאיו של שוק התעסוקה במידה רבה יותר מאשר בכפייה לזנות.

עם זאת, הכפייה האלימה הובלטה והודגשה במידה ניכרת גם אם לא הייתה הסיבה היחידה או המרכזית להגעת נשים לזנות. בכתבה על מעברת פרדס חנה נכתב כי נערות צעירות מהמעברות נחטפו, נאנסו ונכפו בדרך זו לעסוק בזנות.¹³⁹ בכתבה אחרת הוזכר סרסור שחתך בתער את פניה של אם צעירה שסירבה לעסוק בזנות עבורו, ואב שמסר את בתו בת ה־16 לידי סרסור שהעסיקה בזנות בכפייה.¹⁴⁰ אחרות נרצחו בידי סרסוריהן.¹⁴¹

134 דו"ח ישראל לאו"ם על זנות וסחר בנשים 6 (1954) ארכיון המדינה ג-5757/2 (להלן: דו"ח ישראל לאו"ם). ראו גם את האמירה המפורטת בדו"ח אגרנט לחקר עבריינות הנוער, שלפיה הזנות איננה ייחודית לנערות ממרוקו דווקא. משרד המשפטים דין וחשבון של הוועדה לחקר העבריינות בקרב הנוער 20 (1956) ארכיון המדינה ג-6194/4.

135 בתקופה זו היו בישראל 103,949 נשים נשואות, 40,630 רווקות, 4,625 גרושות. ROBERTO BACHI, THE POPULATION OF ISRAEL 98 (1977).

136 דו"ח ישראל לאו"ם, לעיל ה"ש 134.

137 ע"פ 102/55 אביסידון נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד ט 1121 (1955).

138 נעמי לבנקרון זה גורלה של הפרוצה החלוצה: רגולציה של זנות וסחר בנשים במדינת ישראל 1965–1948, 88–92 (עבודה לקבלת תואר שלישי, אוניברסיטת תל אביב 2018).

139 יוחנן לוי "מחנה הזוועות בלב השומרון" ידיעות אחרונות 24.2.1954, 2; מנחם תלמי "המעברה מאחורי במת-המצעד" מעריב 17.4.1964, 8.

140 7 שנות מאסר לרועה זונות" חרות 16.3.1959, 4; "נמסרה לסרסור ע"י אביה" מעריב 6.7.1960, 5.

141 "חודשה החקירה ברצח 'חוף שמן'" דבר 28.2.1958, 10; ע"פ 58/66 בולקין נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ (4) 393 (1996); ע"פ 131/57 כהן נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד י"א 1641 (1957).

קשה לדעת מה היו ממדי הכפייה, אך היא בוודאי לא שיקפה את עולם הזנות במלואו. עם זאת, סטראוטיפ הסרסור האלים היכה שורש בחברה הישראלית, והיה הכוח המניע מאחורי הדיון לשינוי החקיקה לגביו שהחל בשנות השישים.¹⁴²

באופן דומה, גם סרסורים פנו לעיסוקם בעקבות מצוקה חברתית וכלכלית שחוו בשולי החברה.¹⁴³ נערים שגדלו בתנאי צפיפות ומחסור במעברות, התמודדו על בסיס יומיומי עם המחסומים שניצבו בפני השתלבותם בחברה ושיצרו בקרבם זעם, מרידות ואיבה. מכאן קצרה הדרך לפריצות וגנבות, והסרסורות נתפסה כדרך נוספת להשגת סכום כסף ניכר תוך פרק זמן קצר. מחקר שבחן סרסורים שהועמדו לדין בישראל בראשית שנות השישים מצא כי לרוב היו אלה עבריינים שפעלו בקנה מידה קטן וחיו בשולי החברה תוך התנגשות מתמדת איתה.¹⁴⁴ לרובם המכריע היה עבר פלילי נוסף בעבירות אלימות, רכוש, הברחות או סחר בשוק השחור, הם סבלו מהתמכרויות שונות והיו בעלי השכלה דלה. כמחצית מהסרסורים שלא נולדו בישראל עלו במסגרת עליית הנוער, עובדה המלמדת על תרומת המדינה למניעי פנייתם לסרסרות: הם נותקו מבני משפחתם בגיל צעיר והובאו לישראל לבדם, נשלחו למוסדות בקיבוצים ובמקומות אחרים אך פעמים רבות זכו ליחס מפלה, ובמקרים קיצוניים ברחו מהמסגרות שאליהן נשלחו ופנו לפשיעה הישרדותית, לרבות זנות וסרסרות.¹⁴⁵

הדימוי הציבורי של הסרסורים התמקד בתיאורם כטורפים ערמומיים המשחרים לטרף, בשורה ארוכה של ייצוגים תרבותיים בעיתונות ובספרות, ונע לסירוגין בין המונחים "סוחר" ל"סרסור". הספר "כרמלה הסטודנטית" שפורסם בשנת 1950 עסק ברשת סוחרים המפתים "נערות תמימות שנפלו ברשת" לעבודות בחו"ל ומוכרים אותן לזנות;¹⁴⁶ והפרסומת לסרט "דלילה וסוחרי הנשים" משנת 1960 הייתה "המלכודת לנערות תמימות – בצפוני הסחר הלבן";¹⁴⁷ עיתונאי "דבר" אהרן להב תיאר בשנת 1963 כיצד "הנבל" מאתר את קורבנותיו "בזירת הציד" שסיפקו עבורו אולמות ריקודים בערים הגדולות.¹⁴⁸

עם הדמוניזציה, כמו תמיד, באה הקרימינליזציה. החקיקה בנושא הזנות התעצבה בישראל בשלוש תקופות שונות: החקיקה מתקופת המנדט הושפעה מזו הבריטית ואסרה על סרסרות, ניהול בית בושת (שהוגדר כמקום שבו עוסקות שתי נשים ויותר בזנות), ועל שידול

142 נעמי לבנקרון "אוטופיה ככבלים: כשמרים תודג'מן פגשה את שמעון אגרנט" מעשי משפט י 405 (2019) (להלן: לבנקרון "אוטופיה ככבלים").

143 ARYEH LEISSNER, RESEARCH PROJECT ON FORCES ACTING IN STREET CORNER GROUPS [FINAL REPORT] (1967).

144 Menachem Horowitz, *A Survey on Procurers in Israel 1961–1963*, 4 THE ISR. ANNALS OF PSYCHIATRY DISCIPLINE 219 (1966).

145 שטראוס "הקמת מוסד סגור" (14.9.1954) הארכיון הצינוני המרכזי 75-270/5001; דויד נמרוד-סימרוט עליית הנוער לנוכח העלייה והקליטה של יהודי ארצות האסלאם בישראל 1948–1953, 210 (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", האוניברסיטה העברית, 2008).

146 כרמלה הסטודנטית: קורותיה של נערה ישראלית שנלכדה ברשת ריגול ואהבה 288 (תש"י).

147 פרסומת בעיתון חרות 9.9.1960, 7.

148 אהרן להב "סיור בעולם התחתון" דבר 8.2.1963, 17.

נשים לעסוק בזנות בפלשתינה או מחוצה לה.¹⁴⁹ בשנת 1962, על רקע תהליכי הדמוניזציה שתוארו לעיל, התעצבה הקרימינליזציה המקומית, ביוזמתו של חבר הכנסת ניר רפאלקס, שתיאר את הסרסרות כ"רצח נשמת האדם"¹⁵⁰ ותבע להחמיר את עונשיהם של סרסורים תוך הקלת הרף הראייתי הנדרש להעמדתם לדין.¹⁵¹ במסגרת התיקון בוטלה עבירת הסחר. גם כאן, בדומה למשפט הבריטי, השפיעו תהליכי הקרימינליזציה של הסרסור על הנשים, ומי שעסקו בזנות לבדן בדירת המגורים שלהן נלכדו אף הם ברשתם של תיקוני החקיקה לפי פסיקת בתי המשפט.¹⁵² שינוי זה הוביל רבות מהנשים לפנות לעסוק בזנות ברחוב ובבתי בושת, שם היו מוגנות מעונש המאסר שנקבע לניהול בתי בושת, אך נחשפו במידה מוגברת לאלימות ולניצול מצד סרסורים וצדדים שלישיים אחרים.¹⁵³

הגידול בממדי הזנות במרחב הציבורי¹⁵⁴ הוביל להקמת ועדת בן עתו בשנת 1975. הוועדה מצאה כי הסרסור הינו צעיר כבן 20 אשר גילו מצוי בירידה מתמדת, "מיוצאי ארצות המזרח, רווק, בעל הרשעות קודמות, מכור לסמים, אלכוהוליסט או קלפן, בעל השכלה מינימלית, לא שרת בצבא, סובל ממחלות פיזיות, נכות או הפרעות נפשיות".¹⁵⁵ הוועדה ציינה שהיא שותפה לתפיסה כי הסרסרות היא "דבר מאוס", אך הדעה הרווחת שלפיה "אילו נעלמו הסרסורים היתה נעלמת איתם תופעת הזנות, היא דעה מוטעת". עם זאת, המלצות הוועדה לא יושמו ברובן, ובספרה האוטוביוגרפי למחצה תיארה בן עתו כמה הזדעזעה עת גילתה שחברי הכנסת שהזמינו אותה לדיון בממצאי הדו"ח לא טרחו לקרוא אותו ומיהרו להעביר את תוכן דבריה לתקשורת.¹⁵⁶

באופן דומה ניסה השופט חשין בשנות התשעים להפריד מיתוסים ממצייאות בעניינה של הלנה תורג'מן, מנהלת בית בושת תל אביבית, שניהלה עסקיה ללא כפייה, וליצור אבחנה בינה לבין הסרסרות הקלאסית, שהיא "מן המכוערים שבמעשי אדם. מעשים מכוערים עושים אנשים מכוערים, פאראזיטים אנושיים – שמא נאמר תת אנושיים – שהמחוקק הורנו כי יש וראוי להפרע מהם. וזו דמותו של הסרסור ה'קלאסי', הסרסור שהמחוקק שיווה לנגד עיניו: איש אלים, קשוח, אגוצנטרי, חסר רגשות וחסר מצפון, נעדר רגשי מוסר כלשהם.

149 ס' 161 לפקודת החוק הפלילי, 1936. הפקודה אסרה על חלופות מספר: שידול אישה "למטה מבת עשרים שאינה זונה רגילה ושאניה ידועה כבעלת אופי בלתי מוסרי" לקיים יחסי מין "שלא כחוק" (ס' 161(א)); שידולה של אישה שתהיה "זונה מופקרת לרבים" (ס' 161(ב)); שידולה לעזוב את המדינה "מתוך כונה שתגור או תבקר תכופות בבית זנות במקום אחר שהוא" (ס' 161(ג)); או משדלה לעזוב את מקום מגוריה הרגיל בפלשתינה "כשמקום כזה אינו בית זנות, למען תגור או תבקר תכופות בבית זנות לצורך זנות" (ס' 161(ה)).

150 ד"כ 16.5.1961, 1735.

151 חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות זנות), תשכ"ב-1962, ס"ח 78.

152 נעמי לבנקרון "אוטופיה בכבלים", לעיל ה"ש 142.

153 שם.

154 הדס צור "התהוותה של זנות בלתי נראית בעיר תל אביב: משטרה, חוק וניהול המרחב" משפט, חברה ותרבות ד: משפט ומשטרה 27 (נעמי לבנקרון ותמר קריכלי-כץ עורכות 2021).

155 משרד המשפטים דו"ח הוועדה לבדיקת בעיות הזנות 77 (1977).

156 ריאיון של המחברת הראשונה עם השופטת בדימוס הדסה בן עתו ז"ל מיום 9.1.2012 (לא פורסם).

אדם השולח נשים צעירות וחסרות אופי לעבוד עבורו בזנות, נוטל מהן את כספן, נוהג בהן באלימות ובכפייה וחי חיים בזבזניים על חשבונן".¹⁵⁷ הצעתו של חשין להפרדה זו בין שתי הדמויות, זו "הקלאסית" וזו "המצאיאית", נדחתה בידי עמיתיו להרכב, אך התקבלה כהנחיה מחייבת בהנחיות פרקליטות המדינה.¹⁵⁸

ב.3. 1990–2006: הסחר בנשים מברית המועצות

על רקע נפילת הגוש הסובייטי שתוארה לעיל, החלה להגיע לישראל עלייה המונית של יהודים אשר אפשרה תנועת קורבנות וסוחרים שהשתלבה בה. תנאים ייחודיים שהתקיימו בישראל בתקופה זו סייעו לצמיחת סוחר הנשים בעיקר מהקטגוריה המצבית: חוק השבות אפשר ליהודים, או למי שהתחזו להם בהצלחה, להיכנס לישראל ללא תנאים והעניק להם סל קליטה שכלל הטבות ניכרות. הקהילה ההולכת וגדלה של יוצאי ברית המועצות בישראל (שעמדה על קרוב למיליון בראשית המאה ה-21) אפשרה את הטמעתם של שוהים שלא כדין ממדינות אלה בתוכה; אכיפת חוקי הזנות שהוגבלה בהנחיות הפרקליטות למקרים של כפייה בלבד;¹⁵⁹ סטיגמות על הפקרותן המינית של נשים מברית המועצות הפכו את עיסוקן בזנות לכמעט מובן מאליה בעיני החברה הישראלית,¹⁶⁰ וסטיגמה שזיהתה את חברי הקהילה עם פשיעה מאורגנת.¹⁶¹

הסחר בנשים זכה בשנים הראשונות ליחס של אדישות, שהשתנה בן לילה משנת 2000 ואילך בעיקר בעקבות ביקורת בינלאומית על ישראל בנושא זה. דו"ח שדולת הנשים (1997) על הסחר לזנות¹⁶² זכה לתהודה במאמרי עיתונות אחדים ונדון בוועדה למעמד האישה ושוויון מגדרי בכנסת, שהתמקדה באפיק הפלילי,¹⁶³ אך המשטרה המשיכה להתמקד בגירוש לא שיטתי של הקורבנות לצד חקירת מספר מועט של מקרים.¹⁶⁴ דו"ח נוסף בנושא, הפעם של ארגון אמנסטי, שפורסם בשנת 2000, זכה לתהודה משמעותית בהרבה הן בשל היותו ארגון בינלאומי, והן בשל שינוי האווירה הבינלאומית בתקופה זו ביחס לעבירת הסחר.¹⁶⁵ פרוטוקול האו"ם למאבק בסחר נפתח לחתימות באותה עת ובצידו הפך הממשל האמריקאי

157 ע"פ 3520/91 תורג'מן נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(1) 441, פס' 21 לפסק הדין של השופט חשין (1993).

158 הנחיית פרקליט המדינה 2.2 "מדיניות האכיפה בעבירות הנלוות לזנות" (2.1.1994).

159 גרסה עדכנית של הנחיה 2.2 (שם) פורסמה בתאריך 2.4.2019.

160 Dafna Lemish, *The Whore and the Other: Israeli Images of Female Immigrants from the Former USSR*, 14 GENDER & SOC'Y 333 (2000).

161 רוביק רוזנטל הלסקיקון של החיים: שפות במרחב הישראלי 22 (2007).

162 מרטינה ונדנברג הברחת נשים לישראל וזנות בכפייה: דוח של שדולת הנשים בישראל, נובמבר 1997 (1997).

163 הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 58) (עבירות זנות, מין ותועבה), התשנ"ז-1997, ה"ח 465.

164 יוסי דהאן ונעמי לבנקרון "סחר בנשים בחסות שלטון החוק" תיאוריה וביקורת 24, 9, 18-19 (2004).

165 אמנסטי אינטרנשיונל אשה-סחורה: דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל: הפרת זכויות אדם של נשים הנסחרות ממדינות ברית המועצות לשעבר לתעשיית המין בישראל (יעל וייס-ריינד עורכת (2000).

את המלחמה בסחר בבני אדם לאינטרס אמריקאי גלובלי, והחל מפרסם משנת 2001 דו"ח שנתי שבו דורגה פעילותן של מדינות העולם לפי מאבקן בסחר, ולהטיל סנקציות כלכליות על מי שלא עמדו בסטנדרטים המינימליים למאבק בסחר. גם הפעם הוצב הכלי הפלילי כמענה המרכזי לבעיה, בעוד שתרומת הרקע החברתי, הכלכלי והפוליטי לסחר נותרו בקרן זווית. בדו"ח הראשון, בשנת 2001, דורגה ישראל בקטגוריה הנמוכה ביותר, של מדינות שאינן עומדות ברף המינימלי ביותר למאבק בסחר,¹⁶⁶ עובדה שהובילה להתרחבות הפעילות נגדו.¹⁶⁷ בדומה למדינות אחרות, הצורך במאבק בסחר בנשים הפך לקונצנזוס שאיגד סביבו חברי כנסת מכל חלקי הקשת החברתית והפוליטית. בישיבה שהתקיימה בכנסת בשנת 2000 אמר חבר הכנסת זבולון אורלב: "אין כאן ימין ושמאל, אין כאן ערבים ויהודים, אין כאן דתיים וחילוניים וכל יתר המחלוקות. כולנו קואליציה אחת גדולה נגד סחר בבני אדם בכלל, ונשים בפרט".¹⁶⁸

על רקע תהליכי הדמוניזציה, ובעקבות תשומת הלב הפוליטית שהופנתה לנושא, התעצבה הקרימינליזציה המקומית. נכון לשנת 2000, לצד איסור הסרסרות בחוק העונשין (ס' 199) נקבעה גם חזקת הסרסרות (ס' 200), ונאסרה הבאת אדם לידי מעשה זנות (ס' 201) או הבאתו לעיסוק בה דרך קבע (ס' 202), וכן החזקת מקום (ס' 204) או השכרת מקום (ס' 205) לשם עיסוק בזנות. חומרה מיוחדת יוחסה לעבירות שכרוכות בניצול קטינים לזנות (ס' 203(ב)). עם פרסום דו"ח אמנסטי בנושא הסחר בנשים, שאוזכר לעיל, נחקק תיקון 56 לחוק העונשין שאסר בשנת 2000 על סחר בנשים לעיסוק בזנות, בפרק העוסק בעבירות זנות ותועבה. בשנת 2006, עם הרחבת ההתייחסות לסחר בבני אדם בכלל ולא רק למטרות זנות, עבר סעיף זה לפרק העוסק בעבירות הכרוכות בפגיעה בחירות, והצטרפו אליו איסורים על חטיפה למטרת סחר (ס' 374א'), החזקה בתנאי עבדות (ס' 375א(א)) או עבודת כפייה (ס' 376), כמו גם גרימה לאדם לעזוב את מדינתו לצורך העסקתו בזנות או החזקתו בתנאי עבדות (ס' 376ב(א)) או סחר בו (ס' 377א(א)), וכן קביעת עונש מינימום לעבירות החזקה בתנאי עבדות וסחר בבני אדם (ס' 377ב(א)). בנוסף, בשנת 2018 התקבל חוק איסור צריכת זנות (הוראת שעה ותיקון חקיקה) התשע"ט-2019, שקבע כי צריכת זנות היא עבירה מנהלית שדינה 1,500 ש"ח קנס.¹⁶⁹

במקביל נעשה שימוש בחקיקה שנועדה למאבק בארגוני פשיעה,¹⁷⁰ אך כפי שמבאר שחר אלדר, המונח "ארגוני פשיעה" הוגדר בצורה כוללת מדי, ללא בידול בהיר דיו בנוגע לשוני בין פשיעה קולקטיבית לבין תת-המודל של ארגוני הפשיעה, כך שלמעשה הגדרת החוק עשויה לכלול כל התארגנות בת שני אנשים שמתכננים לעבור יותר מעבירה אחת. "אם מביאים בחשבון את העובדה שכמעט בכל מעשה עבירה שותפים עבריינים אחדים וכן את השיעור הגבוה של הנטייה לרצידיביזם", כתב אלדר, "הרי שהגדרה רחבה של 'ארגון פשיעה'

U.S. DEP'T OF STATE, TRAFFICKING IN PERSONS REPORT (2001), <https://2009-2017.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2001/3930.htm> 166

דהאן ולבנקרון, לעיל ה"ש 164.

168 ד"כ 2.2.2000, 5097.

169 התקבל 31.12.2018, נכנס לתוקף ביוני 2020.

170 חוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003.

עשויה לבלוע לתוכה לא רק את דיני השותפות אלא גם חלקים נרחבים של המשפט הפלילי בכללותו".¹⁷¹ לעובדה זו נודעת חומרה רבה במיוחד, שכן חוק מאבק בארגוני פשיעה כולל כלים משפטיים חריגים בדיני העונשין, המגבילים בצורה חמורה את זכויותיו החוקתיות של הפרט, מרחיבים את סמכויות המדינה ומאפשרים לגזור עונשים חמורים במיוחד.

בשנת 2003 הגיע לבית המשפט העליון ערעורה של הפרקליטות בעניינו של סמיון דושקר, שזוכה מאישום בסחר בבני אדם והורשע בסרסרות, תקיפה וכליאת שווא.¹⁷² בית המשפט השתמש במונח "העבדות הלכנה", תיאר במילים חריפות את התנהלותו של דושקר וציטט שפע פסקי דין מתחום הסחר שלפיהם מדובר ב"דמותו המורדנית והמכוערת של סחר העבדים מימים שמכבר", וכי בעבירה זו יש "מן הזוועה שבמכירת אדם, מן האכזריות וההשפלה שבניצול מיני ומן האימה שבסחיטה" של מי שהתייחס לקורבן כאל סחורה, והדגיש את ייחודה של התופעה, אך למעט זרותן של הקורבנות התקשינו למצוא בפסק הדין שוני ממשי מפרשיות אחרות של סרסרות "בלבד" שהתרחשו בישראל פעמים רבות בעבר. אך מי היה סמיון דושקר, או מה הוביל אותו לביצוע העבירה? על כך קשה למצוא מידע בהליכים המשפטיים השונים בעניינו. עם זאת, ניתוח הליכים משפטיים נגד 325 סוחרי נשים ושותפיהם שפורסמו בין השנים 1990-2007 אפשר סקירה חלקית של מאפייניהם. רובם היו דגי רקק, ורק במספר מועט של תיקים סחרו נאשמים במספר רב של נשים תקופה ארוכה.¹⁷³ ניתוח מאפייניהם של סוחרי הנשים בישראל העלה קווי דמיון לצד אלמנטים הטרוגניים. רובם היו ישראלים, ובעיקר ילידי ברית המועצות (70%-80%) אשר עלו לארץ בכגרותם.¹⁷⁴ עובדה זו ניתן להסביר במספר הקשרים: יתרון ידיעת השפה והיכרות עם תרבותן של הנשים ועם מדינות המוצא, שהקלה על יצירת הקשרים הנדרשים; אפשרות בריחה מהירה מישראל במקרה הצורך; ומצוקתם הכלכלית בישראל כעולים חדשים שהתקשו להשתלב במעגלי התעסוקה.¹⁷⁵

גיל המורשעים נע בין 19 לבין סוף שנות החמישים.¹⁷⁶ לרבע מהם עבר פלילי בתחום הסחר והזנות, לרבע בעבירות אחרות, ומחציתם נעדרו עבר פלילי.¹⁷⁷ רבים מהם פוטרו מעבודות נורמטיביות או היו בעלי עסקים קטנים ובינוניים שהתמוטטו.¹⁷⁸ הם פנו לסחר מסיבות כלכליות, אך הרווח שהפיקו היה תלוי ביכולותיהם לנהל עסק בתוך עולם הכלכלה

171 שחר אלדר "על היקפו של המונח 'ארגון פשיעה' בחוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003" משפטים מב 183, 185 (2012).

172 ע"פ 031609/03 בוריסוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(1) 55 (2003).

173 לבנקרון משלוח מטשקנט, לעיל ה"ש 15, בעמ' 68. עם זאת, סביר להניח כי יש נקודות שוני נוספות בין מי שהורשעו ומי שחמקו מלתת את הדין על עבירה זו.

174 שם, בעמ' 27.

175 שם, בעמ' 44.

176 שם, בעמ' 27.

177 שם, בעמ' 44-45.

178 שם.

האפורה ובמיקומם בו.¹⁷⁹ העובדה שרק חלקם עשו שימוש באלימות, אונס וכליאה,¹⁸⁰ וכי הגברת האכיפה הקטינה את ממדי הסחר, מעידה כי רובם פעלו מתוך שיקולי סיכון ורווח, ופעלו מתוך מניע מצבי.

90% מהמורשעים היו גברים. רובם חיו בזוגיות והיו אבות לילדים.¹⁸¹ חלקם שילכו את בנות זוגם (לעיתים קורבנות לשעבר) ובניהם בעסקי הסחר, בעוד שבנות זוג של סוחרים אחרים לא ידעו כלל על עיסוקם. 10% מהסוחרים (34 מורשעות) היו נשים, רובן המכריע יוצאות חבר העמים. 20% מהן היו קורבנות סחר, 41% מהן היו אותן בנות זוג של סוחרים שצוינו לעיל ועזרו להם בתפקידי משנה, ולעיתים באיתור קורבנות חדשות בארצות מוצאן. מיעוט נהגו באלימות קשה כלפי הקורבנות,¹⁸² בעוד אחרות נותרו קורבן לאלימות מצד בני זוגן הסוחרים גם לאחר שהפכו לחלק ממערך הסחר. רק שלוש מהמורשעות עסקו בסחר באופן עצמאי: כולן היו ילידות מדינות חבר העמים שסבלו ממצוקה כלכלית קשה.¹⁸³ הצעדים שנקטו משנת 2006 ואילך הובילו לירידה בממדי הסחר בישראל, ובוואקום שנוצר נותרו שלוש תבניות מרכזיות של זנות וסחר: הראשונה, המשכה של המתכונת המוכרת טרום הסחר מברית המועצות לשעבר, של נשים ישראליות מוחלשות חברתית וכלכלית;¹⁸⁴ השנייה, תיקי סחר מובהקים (אך מעטים), במתכונת של ראשית המאה ה-21, אך בהם הנאשמים הינם ילידי ישראל ברובם שפעלו בשיתוף פעולה עם אזרחי מדינות בריה"מ לשעבר, וסחרו בנשים רבות למשך פרקי זמן ארוכים;¹⁸⁵ השלישית, זנות של מבקשות מקלט מאריתריאה שהגיעו מאז 2010 לישראל ושהוות כאן תחת הגנה קבוצתית מבלי לזכות לסיוע כלשהו מהמדינה, ואשר רבות מהן אימהות חד-הוריות המרוויחות שכר מינימום או פחות.¹⁸⁶ נדמה כי הסרסורים והסוחרים, בארץ ובעולם, פושטים ולובשים צורה, והדיון והמחקר על אודותיהם, גם בשנת 2023, חיוניים יותר מתמיד.

179 שם, בעמ' 52-54.

180 כרבע מהנשים דיווחו שהסוחרים נהגו כלפיהן באלימות, ו-40% דיווחו על תנאי כליאה. במקרים אחרים, די היה בהחזקת דרכון ואימים לצורך הבטחת ציות. ראו דהאן ולבנקרון, לעיל ה"ש 164.

181 לבנקרון משלוח מטשקנט, לעיל ה"ש 15, בעמ' 39.

182 שם, בעמ' 35.

183 שם, בעמ' 29-39.

184 שחף שפירא ויהודה שוחט "בגלוי, באין מפריע" ליברל <https://bit.ly/3uxCcYR> (13.1.2022).

185 אלי סניור "חשד: אלופת ישראל ואתלטית לשעבר עומדת בראש רשת לסחר בנשים" [ynet](https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5740207,00.html) (1.6.2020); <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5740207,00.html>; ת"פ (מחוזי ת"א) 1016/09 מדינת ישראל נ' סבן (נבו) (10.5.2012); ת"פ (מחוזי מר') 23031-12-16 מדינת ישראל נ' דיגמי (נבו) (30.1.2018).

186 יעל גור, זהר לוטן, אסמעית מהרציון וזואי גוטצייט בסוף מה שנשאר לי זה למכור את הגוף שלי: מיפוי תופעת הזנות בקהילת מבקשי המקלט מאפריקה (2017); Nomi Levenkron, Hadar Dancig-Rosenberg & Ruth Halperin-Kaddari, *Crimmigration and Gender-Based Violence Against Female Asylum Seekers in Israel*, in *GENDER-BASED VIOLENCE IN MIGRATION: INTERDISCIPLINARY, FEMINIST AND INTERSECTIONAL APPROACHES* (Jane Freedman et al. eds., 2022).

סיכום ומסקנות

ניתוח סחר בנשים וסרסרות כתופעות השייכות לעולם התחתון בלבד מחריג את הדיון בהן מתופעות רחבות יותר הנטועות בחברה, בכלכלה ובפוליטיקה ונוגעות לנושאים רחבים כגון פערים כלכליים, הפליה מגדרית, מדיניות הגירה ותנאי העסקה. מסע הצלב המתמשך נגד סרסורים וסוחרים מאז המאה ה-19 מתעלם ממורכבות הגורמים לקיומם של סרסורים וסוחרים, כמו גם הזנות עצמה, ומלמד, במידה רבה, בעיקר על החברה הממקדת את מאבקה בהם. הטלת אלומת אור על חוליה מוכרת פחות זו בעולם הזנות והסחר חיונית לצורך מתן מענה לבעיות המורכבות הכרוכות בזנות ובסחר מעל ומעבר לתפיסות מוסרניות או אידאולוגיות מוכתבות מראש.

התהליכים ההיסטוריים והחברתיים שהוצגו במאמר ממחישים כיצד הפערים העמוקים שהתקיימו בין הגורמים השונים שנטלו חלק במאבק נגד "העבדות הלבנה" על גלגוליה השונים, לרבות אזרחים, פוליטיקאים, אנשי דת, רופאים, פמיניסטיות, לאומנים ואחרים, הקשו על ניסוח מטרות מוסכמות ואמצעי פעולה, והובילו לחתירה אל עבר מכנים משותפים נמוכים שלגביהם ניתן היה לגבש הסכמות ופתרונות פשוטים: נדרשו מטרה אחת, אויב אחד, ואמצעי מאבק אחד שיהיה מוסכם על כלל השותפים למאבק. אלה נמצאו בדמות הסוחר המנצל נשים ובפתרון פשוט וזמין – הפללה.

אומנם, קיים פער מסוים בין מאפייני הגל הראשון לגל השני, שבא לידי ביטוי בצמיחת ארגוני פשיעה ובהיקף פעילותם, ולפיכך המציאות הגלובלית החדשה צמצמה את הפער בין המיתוס למציאות. עם זאת, ההשלכות הנורמטיביות של התמונה המורכבת העולה מן המאמר אינן פשוטות ומצריכות מחקר נוסף. ל"מסעי הצלב" נגדם הייתה השפעה מסוימת, אך היקפה הממשי אינו ברור. חלק מהקורבנות שגורשו לארצן חזרו לחיי העוני במדינת מוצאן, ונסחרו פעם נוספת או יותר, לישראל או למדינה אחרת. במקביל, התרחשה תגובת נגד מובהקת במדינות היעד: מספר הנשים המקומיות שעסקו בזנות גדל, תנאי העסקתן הפכו קשים יותר ואכיפת החוק הפלילי כלפיהן גברה.

לפיכך, נדמה שניתן לקבוע בוודאות רבה למדי שעד היום הועילה האכיפה הפלילית באופן חלקי בלבד למיגור הסחר לזנות במדינות וחברות שונות. בעוד שתשומת הלב התקשורתית הרבה שהסחר בבני אדם זוכה לה מאז תחילת המאה ה-21 מגבירה את עניין הציבור ותורמת לחיזוק הנורמה שעל הסחר להיעלם, הרי שכאשר הכיסוי התקשורתי נשלט על ידי נרטיב מסוים, כגון היררכיה בין סוגי סחר, מיהו הקורבן "הנכון", ולזה יש להוסיף לענייננו – מיהו הסוחר "הנכון", מתקבע בדעת הקהל מידע חלקי וסטראוטיפי לגבי הסחר ובכך נפגעת האפשרות לדיון ופיתוח מגוון גדול מספיק של פתרונות על מנת לתקוף את הבעיה מכל צדדיה ורברדיה.

מחקר נוסף דרוש אף כדי לרדת לשורשן של תופעות סחר חדשות יחסית הנוגעות בזהותם של הסוחרים ואשר יוזכרו כאן רק בקצרה: האחד, התפתחותה של מגפת הקורונה. מחד גיסא, סגירת גבולותיהן של מדינות רבות לאורך פרקי זמן משתנים הקשתה על פעולתם של סוחרים נשים, אך הקשיים הכלכליים שיצרה המגפה הגדילו את מצוקת התעסוקה בעיקר אצל נשים ואת סיכויי פנייתן לזנות, כמו גם את הצורך בתיווך שיסייע להן באיתור מקומות לעיסוק בזנות ובחציית גבולות, בשל הבידודים והסגרים.

תבנית שנייה היא התיווך למטרות שאינן כספיות. דוגמה בולטת לסוג תיווך זה היא עניינם של ג'פרי אפשטיין וגיליין מקסוול שפיתו וגייסו נערות צעירות ופגיעות, ניצלו אותן מינית ואפשרו לחבריהם, המשתייכים כמותם לצמרת החברתית-כלכלית העולמית, לעשות בהן שימוש.¹⁸⁷ תבנית זו לא פסחה גם על ישראל: הזמר אייל גולן נחקר בגין ניצול מיני של קטינות, שחלקן מוכרות למשרד הרווחה, ו"העברתן" בין חבריו, אך רק אביו הורשע בניצולן (אם כי כעת נמצא העניין בחקירה מחודשת),¹⁸⁸ מבלי שהפרשה, כך נראה, פגעה בפופולריות שלו.¹⁸⁹ גם משה חוגג, בעלי קבוצת הכדורגל בית"ר ירושלים, נחקר בעבירות דומות.¹⁹⁰ לבסוף, השימוש ההולך וגובר באינטרנט על מנת לגייס קורבנות, שאליו התייחסנו במאמר בקצרה, המאפשר לפרסם שירותי זנות, לספק שירותי זנות ופורנוגרפיה און ליין ולהעביר כספים, מוסיף מאפיינים חדשים לעולם הסחר והניצול המיני, וייתכן בהחלט כי הוא יוצר גיוון במאפייני הנשים (והילדים) המספקות שירותי מין ואלה המסרסרים או סוחרים בהן. כשני עשורים לאחר כניסת פרוטוקול האו"ם לתוקף, ניתן להתווכח לגבי יעילות הענישה הפלילית המוצגת בו ככלי המרכזי למאבק בסחר בכני אדם. הנתונים שהוצגו לעיל, שלפיהם מיעוט הסוחרים מורשעים, ולרוב יהיו אלה שמילאו תפקידים שוליים בסחר, בעוד שמרבית הקורבנות נסחרו בידי קבוצות מאורגנות וארגוני פשיעה, ממחישים את הצורך ללמוד ולהכיר מי הם הסוחרים על מנת לפתח אמצעי מאבק נוספים מעבר להליך הפלילי. יתרה מכך, פעילות מניעה תמיד עדיפה מענישה מכיוון שהיא מונעת את הסחר מראש במקום לטפל בנזקיו העתידיים.

כיוון שרבים מהמורשעים כסוחרים מגיעים, כמו קורבנותיהם, מאותם אזורי מצוקה, מרקע חברתי-כלכלי דומה ונמוך, והינם במקומות רבים בני אותן קבוצות מיעוט מודרות,¹⁹¹ הרי שפעילות העצמה כלכלית ויצירת חלופות תעסוקתיות יועילו עבורם ממש כשם שיועילו עבור הנשים שנמצאות בסיכון להיסחר.¹⁹² יצירת ומימוש מדיניות למיגור עוני והדרת

187 United States v. Maxwell, 2021 U.S. Dist. LEXIS 228127 (S.D.N.Y., Nov. 21, 2021). אפשטיין התאבד בעת מעצרו ומקסוול הורשעה בסחר.

188 גלי גינת "פרשת משחקי חברה: שנתיים מאסר לאביו של אייל גולן" וואלה (29.4.2015) <https://news.walla.co.il/item/2849965>. ראו גם נעם ברקן "יש כל כך הרבה שרוצות, אני צריך אחת שלא רוצה?": תמלילי החקירה של אייל גולן" *ynet* (10.1.2020) <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5656938,00.html>.

189 רז שכניק "לא יורד מהסקאלה" *ynet* (9.7.2019) <https://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-5546788,00.html>.

190 לירן לוי "צריכת זנות מקטיף ומעשה סדום: עבירות המין החמורות שבהן חשוד משה חוגג" וואלה (3.12.2021) <https://news.walla.co.il/item/3474742>. בעניין זה ראוי להזכיר כי דן בן אמוץ ניצל ילדות בתמורה למגורים, תוך הסתייעות בתיווך של נשים לצורך השגתן, והורשע בפלילים. אראל סג"ל "מדן בן אמוץ עד דסטין הופמן: המהפכה שאכלה את עצמה" וואלה (09.11.2017) <https://news.walla.co.il/item/3110341>; אמנון דנקנר דן בן אמוץ: ביוגרפיה 291-290 (1992).

191 McAdam & Gerasimov, לעיל ה"ש 81, בעמ' 8; Luong & Wyndham, לעיל ה"ש 81, בעמ' 36.

192 McAdam & Gerasimov, לעיל ה"ש 81, בעמ' 9.

קבוצות מיעוט דורשים משאבים ומחויבות ארוכת טווח מצד הרשויות, וכפי שמעיד ארמנד קינג, סרסור שהפך לפעיל חברתי, הצורך בפעילות כזו מוכר כבר שנים רבות אך נותר ללא מענה.¹⁹³ האידאולוגיה הנאו-ליברלית הובילה לשימוש מוגבר במשפט הפלילי מבלי לבחון את המערכת החברתית הקיימת, ובעיקר את אי-השוויון הכלכלי והחברתי הטמון בה, כהסבר לקיום הסחר בכני אדם. לפיכך, לא רק המשפט הפלילי, כי אם גם מדיניות הרווחה צריכה לעבור שינוי ניכר במטרה לתת מענה לבעיה (ולבעיות חברתיות רבות נוספות).

בצד העוני במדינות המוצא, גורם רקע חשוב נוסף לסחר בינלאומי בכני אדם הוא מדיניות ההגירה המצמצמת הננקטת על ידי מרבית המדינות המפותחות בעשורים האחרונים. ספק אם מדיניות זו תשתנה, אך חשוב לשים לב ולאבחן דפוסי הגירה בלתי חוקית ולהימנע מלהכניסם תחת הכותרת הנוחה והמצמצמת של "סחר בכני אדם", מיתוג שבתורו יסיר אחריות מן המדינות המעורבות ויעבירה במלואה לכתפי הסוחרים.¹⁹⁴

בנוסף, יש מקום למסעות הסברה בקרב צעירים ואחרים העלולים לפנות לסחר כאמצעי להכנסה או כאורח חיים מקובל בסביבתם הקרובה.¹⁹⁵ העלאת המודעות לסכנת הענישה החמורה היא אמצעי זול ופשוט ליישום. מראיונות עם סוחרים, סרסורים ונוער בסיכון בארה"ב, למשל, עולה כי במקרים רבים הם אינם מודעים לחומרת העבירה ולסיכון העונשי שבצידה, ועל כן פעילות הסברה שתכלול מידע זה באופן נגיש תתרום אף היא להרתעה.¹⁹⁶ לפעילות הסברה יש חשיבות גם בקרב הקהילה המקומית והעומדים בראשה, כל עוד הדעה הרווחת בקרבם לגבי זהות הסוחרים מבוססת על מיתוסים ולא על עובדות (למשל ההנחה שהסוחר הוא אדם זר המגיע לקהילה במטרה לצוד את קורבנותיו ולא בן או בת המקום), מנהיגים מקומיים לא יוכלו לסייע באופן יעיל במניעת סחר בקהילותיהם.¹⁹⁷

לפיכך, אנו סבורות כי מן הראוי לפתח מדיניות מניעה הולמת המבוססת על ההבנה כי סוחרים מהווים לעיתים תמונת מראה חברתית-כלכלית של קורבנותיהם, גם אם הדבר בא לידי ביטוי בעבריינות ולא בקורבנות. המענה שיש להעניק צריך לקחת מאפיינים אלה בחשבון, תוך בדיקת מצוקות כלכליות ומדיניות הגירה כסיבות המעצבות לא רק את בחירותיהן של קורבנות הסחר, אלא גם של סוחריהן. בהקשר הישראלי, חוק האוסר על צריכת זנות עשוי להוות נקודת שינוי חלקית ומעניינת, ובתנאי שיתלוו אליו צעדים נרחבים יותר לשינוי יחסי מגדר, ולא רק חקיקה המטילה קנס. במקביל, יש לשים לב לכשליה המתמשכים של מדינת ישראל במדיניות הקליטה שלה,¹⁹⁸ ולהתפוררות שירותי הרווחה והסיוע המוענקים

Armand King et al., *Interview: Raised in Pimp City: Urban Insights on Traffickers, Trafficking, and the Counter-Trafficking Industry*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 195, 202 (2022).

194 ראו, למשל, לגבי סחר בנשים מניגריה לאיטליה, Milena Rizzotti, *Chasing Geographical and Social Mobility: The Motivations of Nigerian Madams to Enter Indentured Relationships*, 18 ANTI-TRAFFICKING REV. 49 (2022), ולגבי לסחר למלזיה: Begum & Hamid, לעיל ה"ש 80.

195 ראו למשל Stuntz, לעיל ה"ש 88.

196 King, לעיל ה"ש 193, בעמ' 200.

197 Luong & Wyndham, לעיל ה"ש 81.

198 על כשלים בקליטת העלייה בשנות החמישים ראו משה ליסק העלייה הגדולה בשנות החמישים: **כשלונו של כור ההיתוך (1999)**; על היחס המפלה למרוקאים ראו ירון צור "אימת הקרנבל –

לאוכלוסיות מוחלשות, המגבירים את הסיכון של נשים מוחלשות בכלל, ושל אימהות חד-הוריות בפרט, להיכנס למעגל הזנות.¹⁹⁹ לסיכום, פיצוח משולש הניצול קורבן-לקוח-סוחר חייב להתבסס, בין היתר, על ניסיון לציייר דמות מלאה ומורכבת של סוחר הנשים. לשם כך יש צורך במחקר ולמידה מעמיקים מהקיימים כיום. יש לקוות שניצני העניין הראשונים שהוצגו במאמר מהעשור האחרון יתרחבו, מתוך הבנת הצורך במידע נוסף על אודותיו, כדמות מורכבת הפועלת במציאות מסוימת מתוך מגוון נסיבות ושיקולים, וכי לא כל הסוחרים מקשה אחת. אנו תקווה שהמאמר יקדם מגמה זו גם בישראל. עד אז, נראה כי את הסיום שבו בחר אלברט לונדרס לספרו, "הדרך לבואנוס איירס" בשנת 1927, ניתן לאמץ גם היום, 95 שנים לאחר שנכתבו הדברים:

אין הבריון יוצר מאומה. אין הוא אלא מנצל את מה שמצוי כבר. אלמלא מצא את הסחורה לא היה לו מה למכור. הוא יודע היכן נעשית הסחורה. הוא מכיר את בית החרושת העצום המוציא את החומר הגלמי. ובית חרושת זה קרוי – עוני. לעולם קל לו לאדם להסתפק בצד החזון של הדברים. כשאנשים מדברים על סחר העבדות הלבנה הם מתריסים כנגד הגברים המפתים את הנשים; איש אינו מתריס כנגד העוני הגורם להן להתרצות ולהתפתות [...] שליחי חבר הלאומים שצעדו על פני תבל בעקבות סחר העבדות הלבנה יחזרו להסיק מסקנות ויסתמכו על המוסר [...] הם יאמרו שיש לפקוח עין על הספינות ולאסור את רועי הזונות. ומה אחר כך? הרי כל זה נעשה כבר. "לדכא את בתי הזונות!"

ומה בנוגע למדרכות? סבורני שאם יחסלו את המדרכות ממילא לא תוכלנה הנשים לשוטט בהם! רעיון כביר! אך די לנו במוסר, לא כנגד הבתים והסרסורים יש להלחם [...]. כל עוד אין הנשים יכולות לעבוד. כל זמן שהנערות תהיינה שרויות בקור וברעב. כל זמן שלא תדענה היכן להניח את ראשן. כל זמן שנשים לא תשתכרנה עד כדי להרשות לעצמן מעיל חם בחורף, כדי קנית מזון לפרקים, להזן, למשפחתן, ולילדיהן. כל זמן שמלאכתנו, מלאכת הסעד והגשת פנכת המרק תיעשה בידי הסרסור – העלו באש את בתי הזנות והטילו חרם ושמטא על אפרם! מעשה זה לא יהיה אלא סתם מדורת שעשועים ומחאה בעלמא. האחריות עלינו, אין אנו בני חורין להפטר ממנה.²⁰⁰

'המרוקנים' והתמורה כבעיה העדתית בישראל הצעירה" אלפיים 19, 126 (2000). על קליטת יהודי אתיופיה בישראל ראו הצוות למיגור הגזענות כנגד יוצאי אתיופיה דו"ח מסכם (2016). על קליטת יהודי ברית המועצות בישראל ראו עדנה לומסקי-פדר ותמר רפופרט ישראלים בדרכום: סיפורי הגירה של צעירים מברית המועצות לשעבר (2012); "רוסים" בישראל: הפרגמטיקה של תרבות בהגירה (יוליה לרנר ורבקה פלדחי עורכות) (2012).

Einat Lavee & Orly Benjamin, *Between Social Rights and Human Rights: Israeli Mothers' Right to be Protected from Poverty and Prostitution*, 48 J. COMPAR. FAM. STUD. 315 (2017).

200 לונדרס, לעיל ה"ש 30, בעמ' 134-136.